

Läroarutbildningen
Examensarbete
Hösten 2004

Idrottsundervisningens frånvaroproblematik -orsaker och verkan

Handledare: Daniel Östlund

**Författare: Tobias Månsson
Johan Jense**

Abstract

Idrottsundervisningens frånvaroproblematik -orsaker och verkan

Författare: Johan Jense och Tobias Månsson

Handledare: Daniel Östlund

Vårt syfte med denna studie har varit att öka vår egen kunskap om elever som sällan eller aldrig deltar i idrottsundervisningen på gymnasiet. Ingångsvinkel vi har valt till arbetet är att se om kön, fritidsaktiviteter och yttre faktorer som utseende har inverkan på närvaron vid idrottstimmarna i skolan. Genom detta skapa oss bättre förutsättningar i vår framtida yrkesroll att påverka dessa elever till att bli mer aktiva i undervisningen.

Genom arbetet har även det funnits en tanke att öka kunskapen om hur elever ser på idrottsämnet. Vad som är roligt och hur de upplever olika moment. För att genom detta få en större förståelse för framförallt de elever som inte deltar, men även de som gör det.

I litteraturgenomgången har vi försökt lyfta fram idrottens roll och historia i skolan. Hur vi uppfattar vår kropp och vad det innebär att ha en god eller dålig självuppfattning läggs fram. Även vilken betydelse fysisk aktivitet har för den allmänna hälsan.

Undersökningen har genomförts på en gymnasieskola, vilken befinner sig i en medelstor tätort. Formen som vi har valt för att genomföra undersökningen på består av både enkät och intervju. Enkäten innefattar totalt 70 elever och intervjun består av två idrottslärare, varav en manlig och en kvinnlig.

Vårt resultat har visat att av alla elever som deltagit i undersökning på skolan är det cirka 70 % av de som deltar i undervisningen som även bedriver någon form av motion på sin fritid. Det är 25 % av eleverna som uppger att de väljer att inte delta i undervisningen pga. yttre faktorer, klädsel, utseende eller kompisar. Av dessa elever var det 80 % som utövade någon form av aktivitet på sin fritid.

Nyckelord: Frånvaro, Idrott och hälsa, motion, självuppfattning, hälsa, gymnasieskola.

Förord

Vi vill tacka de personer som gjort detta arbete möjligt. Utan dessa människors hjälp hade arbetets gång och utförande försvårats avsevärt.

Tackar de elever och lärare som ställt upp på undersökningen och de lärare som varmt mottagit oss på skolan. Utan dessa förutsättningar hade inte studien varit möjlig att genomföra.

Ett stort tack till vår handledare Daniel Östlund som kommit med många goda råd och gjort arbetets gång klarare och tydligare.

INNEHÅLL

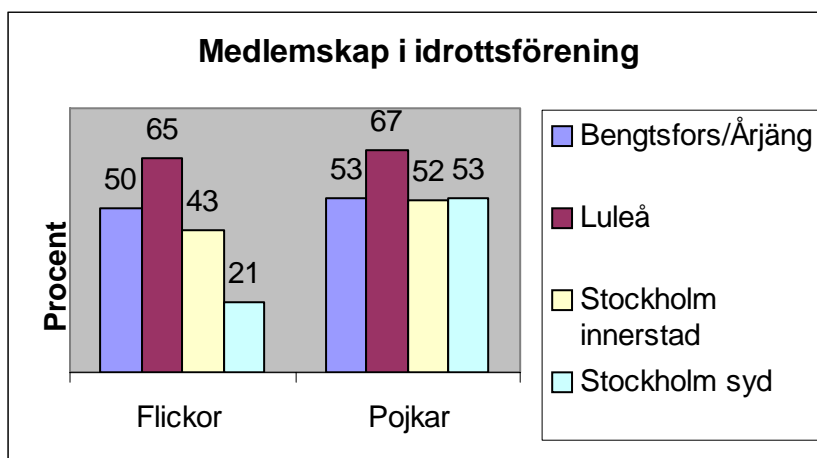
1. INLEDNING	6
1.1 Bakgrund	8
1.2 Syfte och problemformulering	10
2. LITTERATURGENOMGÅNG	11
2.1 Självpuppfattning	11
2.2 Idrott och hälsa ur ett historiskt perspektiv	15
2.3 Idrottsämnets roll i stadgar, förordningar och läroplaner	17
2.4 Idrott och hälsa i dagens gymnasieskola	21
3. METOD	24
3.1 Urval och metodval	24
3.2 Nackdelar och fördelar i undersökningen	26
3.3 Bearbetning av empiri	26
4. RESULTAT	28
4.1 Inledande kommentarer	28
4.2 Enkätundersökningen	28
4.2.1 Antalet motionstillfällen i veckan	28
4.2.2 Aktivt deltagande i idrottsundervisningen	30
4.2.3 Frånvaro på grund av yttre faktorer	31
4.2.4 Individuella orsaker till frånvaro	32
4.2.5 Allmänna orsaker till frånvaron	34
4.3 Intervju med idrottslärare	37
4.3.1 Idrottslärarnas syn på frånvarons omfattning	37
4.3.2 Idrottslärarnas syn på frånvarons orsaker	37
4.4 Frånvaroskillnader mellan könen	39
4.5 Individuella orsaker till frånvaro	41
4.6 Allmänna orsaker till frånvaron	43
4.7 Sammanfattning om frånvaro	44

4.8 Idrottslärarnas syn på frånvaro kontra elevernas syn på frånvaro	45
5. DISKUSSION	47
6. SAMMANFATTNING	52
7. REFERENSER	54
BILAGA 1	
BILAGA 2	

1. Inledning

Ungdomskulturen idag styrs av en mängd olika faktorer. Det finns idag en uppsjö av fritidsaktiviteter som ungdomarna kan ägna sig åt. Dessa kan vara väldigt olika och behöver inte ha någon som helst gemensam nämnare. Det innebär att vi idag har en mängd olika grupper av ungdomar som ägnar sig åt skilda aktiviteter på fritiden och som kan tyckas ha väldigt lite gemensamt med varandra. Ändå skall samma ungdomar som i teorin aldrig ens behöver kommunicera med varandra på fritiden, enas och genomföra idrottsundervisning tillsammans. Detta innebär ett visst mått av problem för både eleverna själva och idrottsläraren. Synen på idrotten kan nämligen vara helt olika mellan eleverna, likaväl som kunskapen i idrott kan skilja sig markant. En orsak till detta är de stora skillnaderna i deltagandet i föreningsidrott på fritiden. En undersökning gjord på 16-åringar i Bengtsfors, Årjäng, Luleå, Stockholms innerstad och Stockholm syd redovisar resultatet av svaren från 1600 elever (Engström & Redelius, 2002).

Figur 1

Eleverna kommer alltså till idrotten med helt olika bakgrunder när det gäller den fysiska aktiviteten på fritiden. För att göra det enklare att förstå kan man jämföra det med att i en klass som skall ha engelska kan det finnas elever som inte klarar av det enklaste av konversationer medan andra elever talar nästan flytande. Det är inte svårt att förstå att dessa elever skulle finna det väldigt understimulerande att föra en konversation med de elever som knappt kan kommunicera. Man kan sedan leka med tanken att det endast var tillåtet med konversation under lektionen och det är då inte svårt att inse vilka elever som skulle kommunicera med varandra. Drar vi samma parallell till idrotten är det inte svårt att förstå att

de elever som är duktiga i exempelvis fotboll finner det understimulerande att spela med de elever som inte spelar alls. Det omvända gör sig givetvis också gällande. En elev som på engelska lektioner märker att hans verbala förmåga långt underskrider de andras förmåga kommer sannolikt hellre sitta tyst. Pojken eller flickan som knappt träffar bollen på idrotten kan komma att undvika idrotten när det skall spelas fotboll. Exempelen kan självfallet endast göra sig gällande om idrottsläraren inte klarar av att nå de mål som finns med idrotten i skolan. Det finns en mängd olika möjligheter att genomföra idrotten på ett sätt som passar alla elever oavsett tidigare kunskande men det som vi finner intressant är att det kanske inte alltid stämmer överens med verkligheten. Det som då blir än mer intressant är om detta kommer påverka frånvaron på idrotten. Eller snarare vad som påverkar den. För det finns nämligen fler faktorer än kunskapsskillnader som försvårar idrottsundervisningen. Skillnaderna i förmågan att exempelvis sparka en boll skulle ju inte påverka idrotten nämnvärt om eleverna själva inte såg det som ett problem. En elev som inte tagit åt sig om han eller hon inte kunnat sparka på bollen skulle medverka oavsett om det stod fotboll på schemat. Problemen ligger i att idrotten skapar identitet och att identiteten formas av hur du uppfattar dina egna prestationer (Engström & Redelius, 2002). En undersökning om kroppsbyggare som gjorts i boken *Den skulpterade kroppen* (Johansson 1997) visar att det blir en egen livsstil att vara kroppsbyggare och att det är svårt att överge den. Kroppsbyggarens hela sociala liv är nämligen kopplat till gymmet och till en identitet som kroppsbyggare. Detta gör sig också gällande i andra idrotter och idrotten sträcker sig längre än det aktuella utövandet, Förmågan att kunna sparka eller att inte kunna sparka bollen blir alltså inte bara en fråga om vinst eller förlust för det lag du spelar i utan även en pusselbit i formandet av identiteten.

"Att vara duktig i någon sportgren eller hobby ger mer uppskattning av kompisar"

(Skolverket, 1999, sid 27)

Citatet som är hämtat från en undersökning av skolverket där eleverna själva ger sin syn på identitetsskapande styrker den teori vi nyss givit. Det är ingen hemlighet att bra prestationer på idrottslektionerna uppskattas och även visas uppskattning för av kamrater. Givetvis innebär det att de elever som aldrig får denna uppskattning kan känna sig misslyckade. Frågan är om denna känsla av misslyckande eller känslan av att ha lyckats påverkar frånvaron på idrottslektionerna? Något som också påverkar den identitet som eleverna har är kroppsuppfattningen. Idrotten är det ämne där du använder din kropp och en positiv syn på

den samma är en förutsättning för att du skall trivas med ämnet. Kroppen är en del av det sätt vi uttrycker oss på och den ger en ökad känsla av makt hos både män och kvinnor (Engström & Redelius, 2002). Förutsatt att du har en positiv bild av din kropp. För likaväl som din kropp kan bli ett uttryck för positiv kommunikation mellan människor kan den likaväl bli uttryck för negativ kommunikation.

*"Imorgon skall jag minsann inte vara ful. Sover jag mycket
inatt blir jag kanonsnygg"* (Skolverket, 1999, sid 27)

I skolans värld ingår i allra högsta grad kroppslig kommunikation mellan både elever och lärare. Eleven vi citerar här vill vakna *"kanonsnygg"*. Ordvalet ger ett tecken på vilken känsla han eller hon vill vakna med. I förlängningen skulle detta kanske kunna innebära att en morgondag där individen vaknar och känner sig ful inte ger idrotten så stor prioritet eftersom det är framförallt där den kroppsliga kommunikationen skall äga rum? De frågor vi skapat oss här och nu är samma frågor som idrottslärare idag måste ställa sig. Det är därför viktigt att vi inte bara ser på när dessa frågor får allt större betydelse för idrotten i skolan. Vår undersökning vill därför ge samtliga idrottslärare på fältet hjälp med att besvara de frågor som rör frånvaron från idrott och hälsa undervisningen i dagens gymnasieskola.

1.1 Bakgrund

Vid regelbunden fysisk aktivitet minskar risken för en rad olika sjukdomar (Ekblom 2000). Fysisk aktivitet bidrar också till ett ökat självbefinnande och en positiv syn på livet. Problem som grundar sig psykiskt kan ta sig kroppsliga uttryck och därmed kan fysisk aktivitet även minska psykiska problem (Rydqvist & Winroth, 2002). Fysiska funktionsnedsättningar är något som man genom fysisk aktivitet kan förbättra. Det är viktigt att elever i dagens skola får möjligheten att uttrycka sig kroppsligt genom lek och fysisk aktivitet. Piaget talar om fyra utvecklingsstadium som är viktiga i den perceptuella och motoriska inläringen. Assimilationsstadiet, som innebär en utvidgning och komplettering av grundrörelserna åla, krypa, hoppa, och springa. Ackommodationsstadiet som innebär en förändring och modifiering av rörelsemönstren så att man kan använda dessa i olika situationer. Det kognomotoriska stadiet som innebär problemlösning genom "trial and error" och genom handlingsstrategier. Det vill säga att man genom att våga prova sitt eget rörelsemönster i olika situationer lär sig när olika rörelsemönster skall användas. Slutligen så talar Piaget om stadiet

för förvärvande av teknisk färdighet. Detta stadiet innebär att man utvecklar en rörelseskicklighet som speciell färdighet efter eget val, eller med andra ord att man fokuserar sitt rörelsemönster och utvecklar förmågan att ägna sig åt en specifik idrottsaktivitet (Johansson 2003). Dessa stadier tränas och utvecklas under idrottsundervisningen och ett deltagande där är därför viktigt för att dessa skall kunna uppnå fullgod nivå. Detta kan kompletteras med det faktum att idrottsundervisningen även bidrar till att främja elevernas sociala förmågor (Rydgqvist & Winroth, 2002). Detta är något som även finns med som ett mål att sträva mot i kursplanen för idrott och hälsa:

*”Skolan skall i sin undervisning i idrott och hälsa
sträva efter att eleven utvecklar sin fysiska, psykiska
och sociala förmåga samt en positiv självbild”*

(Skolverket, 2003, sid 4)

De sociala förmågorna, det psykiska välbefinnandet och den fysiska utvecklingen är något man från regeringens sida tagit fasta på. Regeringens beslut om att införa ett krav på daglig fysisk aktivitet om i skolan, är ett bevis på att hälsa är något man vill prioritera i undervisningen (Utbildningsdepartementet, 1998). Den Svenska befolkningen blir allt inaktivare och hjälpmedel som bl a datorn, hissen och bilen har inneburit en försämrad hälsa. Samhället är idag fyllt av aktiviteter som främjar vår hälsa men trots detta är det fortfarande många som väljer att inte delta i dessa.

*”För en generation sedan behövde människor vila efter
avslutat arbetsdag. Nu behöver de motion”*

Okänd

Ur denna synvinkel kan man se idrottsundervisningen som någonting som i stor utsträckning påverkar vårt samhälle. En grundläggande kunskap om sambandet mellan fysisk aktivitet och hälsa är därmed viktigt inte bara för dagens elever utan även för det framtida samhället. Detta är något man kan finna grund i det sätt som regeringen har valt att utveckla de styrdokument som funnits i idrott och hälsa. 1965 års läroplan lyfte fram konditionsträning som något eleverna skulle skapa ett bestående intresse för (Lgy 65). Läroplanen som kom ut 1970 visar på vikten att arbeta med elevernas mentala och kroppsliga hälsa. 1987 års kursplan för gymnasiet gav lärarna större frihet i utformandet av undervisningen, ett av målen i denna läroplan säger att undervisningen ska ge förståelse och intresse för en sundare livsstil

(Annerstedt m fl 2001). Den nuvarande läroplanen har klart frångått det prestationsinriktade och inriktar sig mer på att eleverna själva skall kunna ta ansvar för ett livslångt arbete för sin och andras hälsa (Skolverket 2003). Frånvaron under idrottsundervisningen är därför ett problem som är viktigt att skaffa sig kunskap inom. Om eleverna väljer att inte närvara på idrottsundervisningen kan målen i läroplanen inte uppnås och den förändring som man vill nå i samhället kan inte inträffa. Med bakgrund i detta samt de fysiska, psykiska och sociala fördelar som finns i idrottsundervisningen har vi valt att lära oss mer om frånvaro och dess orsaker.

1.2 Syfte och problemformulering

Vi vill genom denna studie öka kunskapen om elever som inte deltar i undervisning på idrottslektionerna på gymnasiet. Som grund för detta används kön, fritidsaktiviteter och yttre faktorer som utseende. För att skapa en bild av problemområdet används både elevers och idrottslärares åsikter.

Följande frågeställningar har formulerats:

1. Finns det någon skillnad mellan könen när det gäller icke närvaro på idrottsundervisningen?
2. Har elevernas fysiska aktivitet på fritiden någon betydelse för närvaron på idrottsundervisningen?
3. Vad är orsakerna till att eleverna väljer att icke närvara på idrotten?
4. Stämmer dessa orsaker överens med idrottslärares syn på problemet?

2. Litteraturgenomgång

2.1 Självuppfattning

Vårt samhälle och vår kultur präglas av en stark fokusering på kroppen. Kroppen finns med i alla sociala sammanhang. Det är inte möjligt att komma undan kroppen, lika lite går det att undgå den kultur man ingår i. Kroppen ingår i kulturen och kulturen i kroppen. Under senare år har kroppen blivit föremål för en dyrkan utan dess like. Detta återspeglas i massmedier, reklam och veckotidningar. Inom idrotten finns även denna dyrkan, både inom den organiserade och oorganiserade verksamheten. Det märks inom modevärlden och i vardagslivet, där idrottens attribut har blivit en fast del av vardagens klädstil (Duesund, 1996).

De flesta människor fortsätter även som vuxna att ha kvar en del osäkerhet gällande sin kropp och därmed sig själva. Många är ovetande om hur de egentligen ser ut. I USA gjordes 1985 en undersökning där frågor kring människors kroppsuppfattning ställdes till 30 000 personer. Resultatet kom att jämföras med tidigare forskning gjord på 1970-talet. Det visade sig att 1971 var 15 % av männen och 25 % av kvinnorna missnöjda med sin kropp, 1985 var dessa siffror 34 % hos männen och 38 % hos kvinnorna. När det gäller vikten var 41 % av männen 55 % av kvinnorna inte nöjda med sin vikt och ville väga mindre. Utvecklingen tyder på att vi blir mer och mer missnöjda med våra kroppar och utseende. En sak som förvärrar detta problem är att många ser sitt yttre som betydligt mindre attraktivt än vad det egentligen är. Det har länge varit konstaterat att människor som lider av någon form av störningar som har med mat att göra, tex. hetsätning och anorexi har en felaktig uppfattning av sitt egentliga utseende. En undersökning gjord av J Kevin Thompson visade att i grupp med 100 kvinnor som hade ätstörningar var det 95 % som överdrev sin verkliga kroppsstorlek (McGinnis, 1991).

Dagens kroppskultur präglas av många paradoxer. På ett sätt dyrkas kroppen som en självständig storhet. Kroppen blir uttryck för en verklighet som inte går att fånga i språket eller med tanken. Vid analys av den fysiska och den psykofysiska kroppen blir det alltid en magisk rest kvar. Man kan när det gäller vissa kroppskulturella sammanhang riskera att betrakta kroppen som åtskild från aktiviteten och omgivningen. Att göra skillnad på kroppen och aktiviteten kan återses i den traditionella dualismen mellan kropp och själ. Där kroppen har en konkret existens och själen en tänkande substans. Det är genom aktiviteten som kroppen kommer till uttryck (Duesund, 1996).

Inom den rådande hälsodebatten finns det idag tydliga tendenser till instrumentell kroppsuppfattning. Kroppen och dess vård ses som ett medel för att uppnå ett långt och gott liv. Människan vill i yttersta grad förtränga dödens verklighet, för att kunna värna och bevara det sunda och ungdomliga. Det resulterar i att kroppen blir en vegetativ kropp. En kropp att vårda, inte till att använda. Den evigt unga kroppen är tecknet på att man lever. Genom olika sorters träning skall tiden stå still. Många barn har idag ett perspektiv på vuxenvärlden där de hellre vill vara unga än gamla (Duesund, 1996).

Kroppen underkastas viljan. Inom dietikens område blir det tydligt. Kroppen är i sig själv farlig och lömsk och måste tämjas av den stålsatta karaktären. Kroppens kaos skall struktureras genom viljan. Kroppens framtoning betraktas som ett moraliskt kriterium; du är själv skuld till din kropp. Enligt vissa skiljer sig inte den postmoderna tiden särskilt mycket jämfört med den historiska dualismen när det gäller kroppen. Den kroppsliga frigörelsen kan sluta i den kontroll den vill bekämpa (Duesund, 1996).

Svårigheterna att uppfatta sin egen kropp på rätt sätt har ett samband med de ständiga jämförelser som görs med andras kroppar. Individen ser andra människor som han eller hon antingen kritiserar eller beundrar för hur deras kroppar ser ut. En vana att jämföra sig med andra är farligt, särskilt om denna jämförelse görs med det som visas i TV-rutan. Då en person passerar en folkmassa på t.ex. flygplatsen slås inte denna person av att människorna inte har någon större likhet med hur människor i teve ser ut. Istället tänker ofta individen på hur medelmåttiga människorna ser ut. Detta blir en snedvriden bild av hur verkligheten i själva verket ser ut. Människor intalar sig att de har uppenbara fysiska defekter och till detta problem finns två lösningar. Det första är att ta reda på om det går att göra något åt saken, och i så fall handla i enlighet med åtgärden. Om det inte finns något att göra för att korrigera felet, blir andra alternativet att lägga det åt sidan och gå vidare. Det går inte att göra mycket åt sin längd t.ex. Om det finns möjlighet till åtgärder på ett fel, kan det istället leda till att ytterligare fel upptäcks och en fixering av kroppens felfrihet uppstår lätt. Denna koncentration på kroppsdelar är ofta ett symptom som inte har sin orsak i själva defekten. Den är istället symptom på en allmänt låg självuppfattning och på en vana att överösa sitt inre med negativt material (McGinnis, 1991).

Den oorganiserade idrotten får idag inte samma uppmärksamhet som den organiserade. Improviserad aktivitet ställer ett krav på utövaren, att han eller hon har lust att röra på sig. Både inom vuxnas och barns fysiska utövande finns en klar tendens till organiserad och systematisk träning. På detta sätt tillkommer ett beroende av utrustning och kommersialisering av idrotten. Spontan aktivitet och rörelse blir mer och mer ovanligt. Samtidigt ger idrotten idag möjlighet till socialisation eftersom aktivitet kräver deltagande och engagemang och därmed måste individen tillgodogöra sig sociala färdigheter och synsätt. Undersökningar visar på att aktiva barn är dem som trivs bäst i skolan. Skolanpassning och motionsvanor har ett samband. Det går dock inte att säga att trivsel beror på aktiva motionsvanor. Det kan lika väl förhålla sig så att barn med god hälsa och bättre trivsel har mer kraft över till att ägna sig åt fysisk aktivitet. Det kan även vara hälsan, trivseln och motionsvanorna som formas av andra faktorer, till exempel goda sociala relationer och psykologiska förhållanden (Duesund, 1996).

Den stora fokusering som idag finns på kroppen, har på ett sätt mycket med estetik och ytlighet att göra, på ett annat handlar det om nytta och funktionsförmåga. Skönhet och spänst är omsättbara varor på den sociala och yrkesmässiga marknaden. Kroppen blir på detta sätt inte längre sluten och mystisk, utan blir istället utställd och utsatt, då den inte har något att skydda sig bakom. Historiskt finns en förklaring till varför denna ”tämjning” av kroppen har kommit till. Då människor började hänvisas till varandra i trånga arbetsmiljöer och i samhällslivet blev folk i allmänhet försiktigare i sitt agerande, eftersom man inte ville stöta sig med andra. Regler för ens beteende blev allt viktigare, och kom att synas mer i uppfostran av barnen. Det kom att uppstå en distans mellan det privata och det offentliga. Idag har denna distans helt ändrat riktning. Genanströskeln, ligger idag betydligt högre än tidigare. Nakenhet och intimitet är inte mer tabubelagt och gränsar till det likgiltiga. Gränsen mellan det offentliga och privata är flyttande (Duesund, 1996). ”Kroppen har ryckt fram och tagit sin historiska hämnd” (Duesund, 1996, sid 23).

Den dualism som långt tillbaka funnits mellan själ och lekamen har åter blommat upp, men nu med omvända förtecken. Dagens ”kroppsfixering” förvisar själen från kroppen. Uppdelningen i själ och lekamen gör båda till ting. På detta sätt bejakas objektiviseringen av kroppen.

Omvärld uppfattas genom kroppen, via beröring, lukt, smak, syn och hörsel. Utan dess förmåga till kännande och perception blir det inte möjligt att existera som reflekterande människor med en identitet. En reflektion förutsätter känsla och erfarenhet. För att det ska fungera måste kroppen komma först. Vi är våra kroppar, säger Merlau-Ponty i Duesunds bok (1996). Ett sådant påstående motsätter sig den traditionella och allmänt accepterade synen. Där det inte är självklart att vi är våra kroppar, utan att vi har våra kroppar. Kroppen är ett redskap för att utföra olika uppgifter och förverkliga mål. Det går dock inte att komma ifrån att olika upplevelser och meningen med olika saker förkroppsligas alltid i det som upplevs med kroppen. Kroppen i sig är meningssökande. Kroppen är själva utgångspunkten för perceptionen, för upplevelsen av världen. Det som urskiljs, uppfattas alltid från en bestämd synvinkel eller position i konkret bemärkelse. Kroppens uppfattning av omvärlden är nödvändig för att kunna existera som person med medvetenhet om sig själv. Kommunikationen med omvärlden är aldrig en envägs kommunikation. Kroppen är både seende och synlig, både berörande och berörd (Duesund, 1996).

Vid reflektion eller observation av den egna kroppen, kommer det att uppstå en skillnad. I reflektionen träder kroppen fram som ett objekt. Men då verkligen kroppen gör sig uppenbar är om den sätter sig på tvären. Vid skada, sjukdom eller vid ett inte väntat uppträdande påkallar den uppmärksamheten. Kroppen kan både vara närvarande och frånvarande på olika sätt. Det underliga är att kroppen kan vara obehagligt närvarande trots att den upplevs som frånvarande, vid tex. sjukdom (Duesund, 1996).

Den uppfattning eller bild en person har om sin kropp är socialt påverkbar och kan därmed vara instabil. Emotionella, kognitiva och själsliga erfarenheter påverkar den mentala föreställningen om kroppen. Det finns förståelse till varför en person med negativ självuppfattning i en kroppscentrerad kultur kan utveckla en negativ kroppsbild. Kroppsbilden kan upplevas medvetet eller omedvetet. Kroppsbilden representerar inte ett objektivt utan ett reflekterat vetande om kroppen. Det är konstaterat att självuppfattning är en av de mest centrala faktorerna för styrning av beteende. Självuppfattningen har en avgörande inverkan på livet bland andra människor. Det beror på att människan har ett starkt behov av att ha positiva känslor om sig själv (Duesund, 1996).

2.2 Idrott och hälsa ur ett historiskt perspektiv

Idrott och fysisk aktivitet har sedan länge varit en del av vår kultur. Fysisk fostran kom i Sverige att befastas under 1800-talets första decennier. Då hade sedan länge inflytelserika filosofer som Francois Kabelais (1494-1553) och Michel de Montaigne (1533-1592) på olika sätt propagerat ute i Europa för vikten av kroppslig rörelse (Raymond 1992). Det tog dock lång tid innan den samtida uppmärksamheten riktades mot de fysiska bristerna i uppfostran. Det blev i första hand engelsmannen Locke som med sin bok "Tankar om uppfostran" (1693) och senare Jean Jacques Rousseau med "Emile" (1762) som bidrog till att vikten av fysisk rörelse blev känd ute i Europa. I Sverige kan Johan Fischerström (1735-1796) räknas som en bidragande orsak till det växande intresset för fysisk aktivitet. 1794 höll Fischerström tal till Kungliga vetenskapliga akademien om "De medel och utvägar, genom hvilka styrka, manlighet och härdighet kunna hos svenska folket befastas" (sid 75 Annerstedt m fl 2001). Carl Ulric Broocman (1782-1812) kan även han räknas som en av de på den tiden mest betydande för fysisk aktivitet i pedagogiskt arbete. År 1807 krävde han i en uppsats om "Fattigbarnens uppfostran och undervisning på landet" att en pedagogisk utbildning av pedagoger skulle inrättas. Han startade och var verksam redaktör för en tidning kallad "Magasin för föräldrar och lärare" där han likt flera samtida pedagoger hävdade att en stark och vältränad kropp är grunden för en sund och påverkbar själ. Det fanns fler som förespråkade fysisk bildning och en av dem var Mathias Fremling (1745-1820), ansedd universitetslärare i Lund, som framförde krav på undervisning i vad han kallade "sundhetslära". Han antydde också att lärare "när tillfälle medgifwer taga lärljungarne med sig i sällskap och med dem anställa gymnastiska övningar för att stärka kroppen och lemmarna" (sid 33-34 Wiberg 1942). Han menade att det under barndomen var viktigare att uppfostra kroppen än själen. Även om han ansåg att den senare var av större betydelse för människan. Inom utbildningen av blivande lärare var Anders Otto Lindfors ansvarig och han hade samtidigt intresse för gymnastiken. Lindfors skrev två avhandlingar om gymnastik och lek. Den första avhandlingen "Pedagogisk avhandling om gymnastiken" utkom 1803 och den andra "Om leken i uppfostrans tjänst" utkom 1805. Lindfors betonade i sina avhandlingar att fysisk fostran borde omfatta ridderliga idrotter som fäktning och ridning, antika idrotter som löpning, hopp, simning och brottning, men också mer "moderna" idrotter som skridskoåkning, tyngdlyftning och bollspel. Beträffande gymnastikens mål talade Lindfors om att hälsomål som bra kondition, kraft och styrka kombinerad med vighet och snabbhet uppnåddes genom fysisk aktivitet. Han menade även att sambandet mellan kropp och själ

förstärks och att personlighetsutvecklande mål kan uppnås genom fysisk fostran. Per Henrik Ling hade många likheter i sitt tänkande med Lindfors som med all säkerhet bidrog till att röja väg för Ling och hans framgångsrika propaganda för obligatorisk gymnastik i skolan. Andra betydande personer för detta var bland andra biskopen i Linköpings stift Jakob Axelsson Lindblom (1745-1819). Han hade under ett besök i Köpenhamn 1805 studerat den gymnastik som Frans Nachregall bedrev på sitt gymnastikinstitut. Lindblom blev inspirerad av detta och kom under ett möte med kung Gustav IV Adolf att framföra önskemål om att få starta Nachregall inspirerad gymnastik i Sverige. Detta fick som följd att kung Gustav IV Adolf i juni 1805 beslutade att en gymnastikinrättning skulle startas vid Linköpings läroverk. Samma år bad Lindblom landshövdingensämbetet om tillstånd att få upprätta en gymnastiksal som kunde användas av elever mellan lektionstimmarna. Detta var förmodligen första gången gymnastik kom i nära kontakt med den svenska skolan. (Annerstedt m fl 2001)

Vid de svenska universiteten lades under 1700-talet fram ett relativt stort antal avhandlingar som på olika sätt belyste betydelsen av fysisk aktivitet. Detta talar för att en inhemsk opinion som stod positiv till fysisk fostran fanns i Sverige. Intresset och kunskapen för betydelsen av fysisk bildning i skolan framhävdes med hjälp av dessa avhandlingar. Även föredrag om fysisk aktivitet och hälsa bidrog till ökat intresse för idrott. Carl von Linné gav exempelvis föreläsningar om hälsovård 1742-1772, i vilka han bland annat betonade vikten av sömn, vila och motion. År 1663 hade särskilda exercitiensinstitutioner för ungdomar ur adeln inrättats vid akademierna och deras syn på fysisk fostran kan även den varit betydande för den framtida synen. På dessa institutioner betonade man idrotter som ridning, fäktning och voltige, vilket på ett sätt propagerade för fysisk aktivitet. Även de politiska situationer som rått i Sverige har haft betydelse för synen på fysisk bildning. Det faktum att vi 1809 förlorade Finland väckte revanschlusta och kampberedskap, vilket indirekt skapade goda förutsättningar för fysisk fostran. Uppfattningen om att folket skulle byggas upp fysiskt för att kunna försvara och erövra nya territorium bidrog till att den fysiska bildningen fick lite hjälp på traven. Det militära kom år 1813 att få ytterligare en betydelse för utvecklingen av fysisk bildning. Införandet av den allmänna värnplikten samt önskemål om att skolan borde öka elevernas förutsättningar för den samma, bidrog sannolikt till att påskynda införandet av gymnastik i skolan. Man bör dock komma ihåg att den skolgymnastik som bedrevs hade andra syften än vad vi kanske först tänker oss. Gymnastiken var i sig inte målet utan endast ett medel att nå helt andra mål. Nämligen främjandet av nationalisttanken och det militära försvaret. Just det militära vinningarna av skolgymnastik kom att diskuteras igen under 1860-

talet vilket innebar att vikten av fysisk bildning i skolan ännu en gång kom att diskuteras. Denna gången började man dock även att tala om de hälsomässiga vinningar för folket som idrott i skolan innebar. Man menade att gymnastiken skulle stärka barnens kroppar och göra dem mer motståndskraftiga mot sjukdomar (Annerstedt m fl, 2001).

2.3 Idrottsämnets roll i stadgar, förordningar och läroplaner

Skolstadgan från 1571 säger ingenting om organiserad undervisning i gymnastik, men att barnen skall ges tillfälle att leka. Leken får en något större betydelse år 1611 när det sägs att en notarie bör medverka under leken och anteckna om eleverna svär och är otrevliga mot varandra. Detta tar ytterliggare ett steg år 1649 när det talas om att lärare, i mån av tid, skall övervaka organiserad lek. 1807 skulle gymnastiken finnas med vid läroverken men det var inte frågan om någon regelrätt undervisning utan den skulle ske under raster med lärares tillsyn. Ett obligatoriskt ämne blev gymnastiken inte förens 1820. Den fick då tre skoltimmar i veckan. Denna undervisning fick ingen elev utan särskild anledning avstå ifrån. Det var alltså nu i teorin plats för gymnastikundervisning i skolan men i praktiken fungerade detta dåligt. Det fanns varken lokaler eller lärare till undervisningen (Annerstedt m fl 2001).

Den svenska skolan genomgick en förändring 1849 när dåtidens läroverk gav lärarkåren möjlighet till en karriär utanför det kyrkliga ämbetet. Således bröts latinherraväldet i skolan men ingenting nämndes om fysisk fostran. Skolan genomgick alltså en stor förändring utan att idrottsämnet fanns med i tankarna. 1856 års läroverksstadgar säger likt tidigare att idrottsämnet skall vara obligatoriskt men det skall inte ges betyg i ämnet och det finns inte upptaget i timplanerna. Gymnastikläraren sågs inte heller som en del av övriga lärarkåren och var inte befogade att besluta om skolan. Även om idrotten inte gavs utrymme i timplanerna fanns det ett krav på städerna att dessa skulle upprätta fria ytor vid skolorna som eleverna kunde leka på. År 1857 kom ett förslag om att det efter lästimmarnas slut och efter en kort rast skulle ges 5-10 minuters rörelseträning i klassrummet. Detta sågs som för svårt att genomföra och togs bort redan år 1858. Läroverkstadgan för 1859 innebar endast en förändring som rörde gymnastikämnet. Gymnastikläraren fick nu delta i kollegiets överläggande och beslut, men endast om dessa rörde gymnastikämnet. (Rydqvist & Winroth 2002)

De första separata föreskrifterna om gymnastikämnet kom i ett Kungligt cirkulär 1863. Här behandlades lektionstid och innehåll. Undervisningen skulle på gymnasiet bestå av fyra till sex timmar i veckan, Innehållet skulle både vara pedagogiska rörelser med och utan redskap samt militära övningar. Militära övningar skulle bedrivas med enklare infanterirörelser, gevärsexercis och bajonettfäktning. Det konstaterades att denna omfattande gymnastikundervisning kunde inskränka på elevernas fritid och detta skulle därför kompenseras med mindre hemarbete. Gymnastikundervisningen innehåll delades 1866 upp i tre delar, undervisning med redskap, utan redskap och militära övningar. Undervisningen med redskap skulle genomföras i sal medan den utan redskap helst skulle genomföras ute. Gymnastiken utan redskap innefattade kapplöpning, bollkastning, brottning och dylikt, samt också rörelser utförda efter kommando eller så kallad fri gymnastik. De vapenövningar som skulle ingå i den militära delen av undervisningen var gevärsexercis med infanterimanöver samt fäktning med bajonett, sabel och florett. Gymnastiken skulle helst bedrivas dagligen med varje klass i en halvtimme. (Annerstedt m fl 2001)

Det var under 1860-70 talet som gymnastiken i skolan fick en egen lagstiftning samt en egen form. Hjalmar Lings, son till Per Henrik Ling, två skrifter om dels den fysiologiska grundval som idrotten baserades på samt om idrottens övningsinnehåll, kan anses vara en del i detta. Gymnastikämnets omfattning fick 1870 se sig degraderat till att för gymnasiet omfatta två lektionstimmar i veckan, som skulle innehålla fäktning. Betyg skulle börja ges i ämnet från och med 1878 års läroverksstadga men ämnet fanns fortfarande inte med som obligatoriskt bindande i timplanerna. År 1895 skulle de fyra högsta klasserna erhålla gymnastik minst en halvtimme varje dag eller tre övningstillfällen á 45 minuter. Innehållet var militärt influerat och bestod av gymnastik, fäktning och vapenövningar. I 1905 års läroverksstadga används för första gången terminologin lek, idrott och gymnastik. Antal lektioner ökas 1909 till att omfatta fyra 45 minuters lektioner i veckan, samt för gymnasiet två extra 45 minuters lektioner i fäktning. Ett regeringsbeslut 1917 avskaffade de militära övningarna i skolan vilket innebar att gymnastikmomenten nästan fullständigt dominerade ämnet. Fäktningen var det enda av militärt inslag som fanns kvar. En skolkommision tillsattes 1918 som skulle genomföra en läroverksutredning. Den presenterades i delar 1921-1922 och där poängteras vikten av fysisk fostran och skolhygien. Det bör dock påpekas att detta inte bara innefattade förändringar i idrottsämnet utan detta syftade till att genomsyra hela skolväsendet. Kursplanerna sades kunna göras ungefär lika för realskolan och gymnasiet. Syftet sades vara att

”Genom övningar, lämpade efter lärjungarnas ålder och kön, samt genom ett ordnat friluftsliv befordra en allsidig kroppsutveckling, även som att, med tillvaratagande vid god hållning i förening med ett hurtigt och belevrat uppträdande samt stärka deras fysiska och psykiska motståndskraft”

(Annerstedt m fl, 2001, sid 84)

Man försökte komma ifrån den traditionella gymnastiken och fäktningen till mera lek, idrott och friluftsliv. Fäktningen reducerades till ett moment likt alla andra och kritik riktades mot de Ling gymnastik som dominerat gymnastikundervisningen. Skolkommisionens undersökning gav respons i 1928 års läroverksstadga där det betonades utevistelse i form av idrottsdagar. I stadgan fastslogs att högst 20 av ledighetsdagarna skulle

”minst femton fördelade på hel- eller halvdagar och på lämpligt sätt förlagda till läsårets olika delar, skola efter bestämmande av rektor användas för främjande av idrottsliv och friluftsvksamhet genom anordnande av idrottsövningar, längre vandringar, naturvetenskapliga och historiska exkursioner och andra studieutflykter, friluftsbete och dylikt under läroverkets ledning och tillsyn”

(Annerstedt m fl, 2001, sid 84)

Gymnastikämnet ändrade namn till ”gymnastik med lek och idrott”. De två fäktningstimmarna per vecka som gymnasiet haft togs nu bort. Det infördes samtidigt 15-20 obligatoriska idrottsdagar per läsår, vilket motsvarar cirka 10 % av elevernas tid i skolan. Stadgan utvecklade målen för ämnet och eleverna skulle genom ämnet få vänja sig vid god hållning, stärka deras psykiska och fysiska motståndskraft och ge dem förståelse för god hälsa. Förutom det skulle övningarna i ämnet vara karaktärsdanande, disciplinerade och leda till god kamratanda, ansvarskänsla, självbehärskning samt ridderligt uppträdande. Timplanerna för 1933 innebar att realskolans avgångsklasser, samt gymnasiet skulle ha tre timmar gymnastik istället för fyra. Antalet idrottsdagar minskades också till 10-12 per läsår och namnet ändrades

samtidigt till friluftsdagar. En gymnasieutredning föreslog 1960 att antalet idrottstimmar i gymnasiet skulle minskas ytterligare. De två första åren skulle eleverna ha tre timmar i veckan medan det tredje året skulle ha två. Den fjärde årskurs som fanns på den tekniska linjen skulle inte ha någon gymnastik alls. De beslut som fattades av riksdagen 1965 innebar att minskningen blev ännu större än vad utredarna föreslagit. För de två första årskurserna på gymnasiet blev förändringen som utredarna föreslagit och det tredje året fick på humanistisk, samhällsvetenskaplig och naturvetenskaplig linje två veckotimmar medan teknisk och ekonomisk enbart fick en timma. Det fjärde året fick ingen idrott alls. (Annerstedt m fl 2001)

Läroplanen för gymnasiet från 1965 (Lgy 65) gav mer specifika mål för ämnet. Ämnet skulle vara konditionsbefrämjande och skapa förståelse för och intresse för fysisk aktivitet. Ämnet skulle främja samarbetsviljan, lära ut god arbetsteknik och ge organisationsförmåga. Det var viktigt att undervisningen individualiserades och att särskild uppmärksamhet gavs åt handikappade elever. Läroplanen för gymnasiet från 1970 (Lgy 70) gav inga nyheter när det gäller idrottsämnet. Däremot gav läroplanen från 1987 lärarna mer möjligheter att själva utforma sin undervisning. Ämnet skulle omfatta två kurser där en var lika för alla och en där eleverna själva fick välja innehåll beroende på intresse. Den första kursen som var lika för alla var uppdelad i olika huvudmoment. Dessa moment var träningslära, ergonomi, hälsa, rörelse, rytm, dans och friluftsliv. Även om ämnet nu fick en bredare inriktning ändrades inte timantalet något. Detta gjordes istället i läroplanen som kom 1994 (Lpf 94). På naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga programmet gavs idrott och hälsa 130 klocktimmar uppdelat på en A- och B-kurs, medan övriga program enbart A-kursens 80 klocktimmar. Det skedde en revidering av lpf 94 som innebar att det numera enbart är A-kursen som är obligatorisk på alla program i gymnasiet. Kursens 100 poäng behöver inte heller innebära 100 klocktimmar undervisning utan det kan även innebära att kursen består av icke lärarledd undervisning. Nytt i läroplanen var målstyrningen. Den innebar att staten anger mål som skolan skall sträva mot samt mål att uppnå. Det är sedan upp till lärare och elever att välja vägen till målen. (Rydqvist & Winroth 2002)

2.4 Idrott och hälsa i dagens gymnasieskola

Idrott och hälsa på gymnasiet består av två olika kurser, idrott och hälsa A och Idrott och hälsa B, varav A kursen är obligatorisk. Kurserna i idrott och hälsa omfattar 130 poäng och skolorna kan själva välja att lägga mer eller mindre timmar på kurserna, om bara målen i kursplanen uppnås (Lpf 94). Detta innebär att kurserna i sig inte behöver se likadana ut på samtliga skolor men att dess innehåll skall vara likvärdigt. Idrott och hälsa B är en kurs som eleverna har möjlighet att välja att läsa. På vissa program och skolor finns den med som en kurs inlagd i programmet. Dessa program kan vara special utformade program för idrott så kallade SMI program där idrotten har en central del. Förutom dessa båda kurser finns det på skolorna lokalt utformade kurser som kan innefatta idrottsliga eller hälsomässiga aktiviteter. Dessa kan vara allt från massagekurser till olika friluftslivsaktiviteter. Eftersom detta kan skilja väldigt mycket från skola till skola är det svårt att ange några exakta siffror för hur mycket idrott och hälsa som eleverna i dagens skola får. Vi kommer därför härnäst när vi talar om idrott och hälsa syfta till A och B kurserna i ämnet. Gemensamt för all idrott och hälsa i gymnasieskolan är de mål som finns uppsatta i kursplanen för idrott och hälsa. Där står bland annat:

”Gymnasieskolans utbildning i idrott och hälsa syftar till att utveckla elevernas fysiska, psykiska och sociala förmåga samt ge kunskaper om den egna livsstilens betydelse för hälsan. Ämnet syftar även till att eleverna tillägnar sig sådana kunskaper och erfarenheter att de kan välja och delta i lämpliga fysiska aktiviteter för fritiden” (Skolverket, 2003, sid 5)

Eleverna skall även bli hälso- och miljömedvetna samt få förutsättningar för att aktivt delta i arbetet med hälsofrågor i arbetsliv och samhälle. Syftet med ämnet är även att eleverna skall bli medvetna om hur den egna kroppen fungerar samt hur olika faktorer påverkar det sociala, fysiska och psykiska välbefinnandet (Skolverket 2003). Tanken bakom ämnet är alltså att skapa förutsättningar för eleverna att utveckla sin hälsa under skoltiden samt att de efter denna skall kunna sörja för att deras hälsa är god. Idrott och hälsa skall alltså sträva mot en förbättrad hälsa genom kunskap som eleverna själva skall besitta och inte vara ett ämne där

eleverna följer lärarens instruktioner helt utan kritiskt tänkande. Det finns egentligen inga gränser för vilka idrottsaktiviteter ämnet kan innehålla. Det finns inga krav på att eleverna skall kunna genomföra någon specifik idrott. Kriterierna för betyget godkänt lyder

”Eleven genomför med viss handledning olika fysiska aktiviteter samt redogör för deras betydelse för hälsa och välbefinnande. Eleven ger exempel på kostens betydelse för hälsan. Eleven deltar i någon form av friluftsliv och använder sina kunskaper om friluftslivets olika former. Eleven ger exempel på olika arbetsmiljöer och sätter dessa i samband med hälsa. Eleven utför med visst stöd livräddande första hjälpen. (Skolverket, 2003, sid 6)

Kriterierna kräver alltså inte att idrottsläraren ägnar sig åt någon specifik idrottsgren och därför kan ämnesinnehållet skilja mycket från skola till skola. Detta är något som inget bara är utmärkande för idrotten på gymnasiet utan all idrott i skolan omfattas av detta tankesätt. De mål som eleverna skall uppnå efter det femte skolåret innehåller inte heller de några specifika anvisningar på idrottsgrenar. Det finns visserligen krav på att eleven skall ”-Kunna simma och hantera nödsituationer vid vatten” (Skolverket 2003) men detta kan man inte säga innefattar själva idrotten simning utan handlar om elevernas säkerhet vid vatten. Att idrottsämnet är fritt när det gäller krav på innehåll innebär att det ställer stora krav på idrottsläraren. Det är ett måste för idrottsläraren att veta vilka aktiviteter som passar eleverna och från det forma en idrott och hälsa utifrån individens behov. Det övergripande syftet för kurserna i gymnasiet, som vi tidigare nämnt, styrker detta tankesätt och även de idrottslärare vi talat med. De talar om vikten av att få eleverna att själva finna den eller dem idrottsgrenar som eleverna vill ägna sig åt även efter skoltiden. Lärarna säger även att ämnet just nu är inne i en förändring som båda två också tror är nödvändig för elevernas hälsa. Denna förändring består i att det tidigare prestationsinriktade tänkandet nu sakta men säkert tynar bort. I sin egen undervisning ställs inga krav på tider, höjder, längder, spelförståelse med mera. Idag kräver kraven ett aktivt deltagande och ett visat intresse för idrotten. Lärarna ser heller inga problem i att individualisera lektionerna så mycket att deras närvaro kanske inte behövs. Eller som de själva uttrycker det

”- Det finns elever jag vissa timmar låter styrketräna i gymmet utan min uppsikt, eftersom jag tror att detta är viktigt för deras kommande intresse för styrketräning. Vidare så ger det mig tid att ägna mig åt de elever som inte funnit något intresse inom idrotten och där lägga ner mer av skolans resurser” (Idrottslärare på gymnasiet)

Om detta är en förändring som skolverket tänkt sig när målen för ämnet utformades låter vi vara osagt men att det råder en förändring är det inga tvivel om.

3. METOD

För att få inblick i problemområdet används både en kvantitativ och kvalitativ metod. Dessa två metoder anses som de mest lämpade för denna studie. Med hjälp av detta tillvägagångssätt önskas bästa möjliga helhetsbild försöka uppnås, då metodernas möjlighet till påpekande av flera olika faktorer på problemet i fråga är goda.

3.1 Urval och metodval

Studien utgår ifrån gymnasieskolan och elever som läser Idrott och hälsa A. Skolan i fråga kom vi i kontakt med, då en av oss har tillbringat sin gymnasietid där. På det sättet känner vi en förtrogenhet för miljö och lärarnas givna svar i undersökningen. Skolan kontaktades först per telefon och senare genom besök av oss själva. För att få ett bredare underlag har fyra klasser använts i studien. De medverkande eleverna kommer alla ifrån samma gymnasieskola som ligger i Blekinge, vilken har ett brett programval. Skolan är belägen i en kommun med 30 000 invånare varav cirka hälften bor i kommunens stad och resten på landsbygden runt omkring. Skolan är den enda kommunala gymnasieskolan i kommunen och har ungefär 1500 elever, därtill finns även komvux på skolan som har runt 300 elever. Det finns även tre stycken friskolor i kommunen. Skolan har ett brett utbud gällande lokaler för fysisk aktivitet, då det både finns en simhall, stor sporthall och ett gym i anknäytning till skolans lokaler. Kommunen har ett brett utbud både idrottsligt och kulturellt. I kommunen finns även möjlighet till högskolestudier. Skolan har funnits under längre tid och har en beständig lärarkår.

Undersökningen omfattar fyra årskurs två klasser på skolan samt två idrottslärare på skolan, varav en manlig och en kvinnlig. Klasserna har samhällsvetenskaplig-, naturvetenskaplig- och yrkesförberedande inriktning. I undersökningen jämförs könen, fritidsintressen och utseende som yttre faktor. Undersökningen består av en enkätundersökning som har genomförts i de fyra klasserna och intervjuer med två idrottslärare. Sammanlagt har 70 elever genomfört enkäten och bortfallet är 20 (28 %) elever, av vilka 12 (66 %) var frånvarande och åtta (34 %) valde att inte fylla i enkäten under våra besök på skolan. Enkätstudien genomfördes i anslutningen till en teorilektion i de fyra klasserna och inte vid idrottslektionen. Frågorna i enkäten (se bilaga 1) är uppbyggda för att täcka in elevernas inställning till ämnet och om det skiljer mellan könen, fritidsaktiviteter och om yttre faktorer som utseende har betydelse gällande närvaro i skolans undervisning i idrott och hälsa. Enkäten har sex olika frågor, där fyra frågor har fasta

svarsalternativ och två frågor är öppna för att ge möjlighet till mer utvecklade svar. Vid konstruering av enkäten var tanken att försöka skapa förutsättningar att svara på frågorna utan att på något sätt känna sig utpekad eller igenkänd. Detta för att ge möjlighet till trovärdiga svar att behandla i resultatet, men även för att värna om elevernas integritet. Intervjuerna med idrottslärarna är genomförd i anslutning till en idrottslektion i lärarnas arbetsrum. Detta genomfördes under veckorna 42 och 43, höstterminen 2004. Intervjuernas syfte är att skapa en bild av idrottslärarnas syn på närvaron under lektionerna. Hur deras syn är gällande skillnader mellan könen, fritidsaktiviteter och utseende. Intervjun (se bilaga 2) har tre olika frågor, vilka är öppna frågor för att ge förutsättningar till uttömmande svar. De medverkande fick vid de olika tillfällena veta syftet med undersökningen.

Enkäten är ett klart enklare och mindre tidskrävande sätt att samla in material än vad intervjun är. Många personer är möjliga att nå på samma gång och svaren är redan från början skriftliga och därmed enklare att bearbeta (Ehn & Löfgren, 2001). Det finns två slags bortfall, antingen att enkäten inte kommer tillbaka om den skickats ut. Eller om respondenten väljer att inte svara på en eller flera frågor i enkäten, (internt bortfall). Även om enkätbortfallet är acceptabelt får inte det interna bortfallet vara för stort, då det kan medföra att vissa frågor i undersökningen inte går att använda vid en statistisk bearbetning. Svarsfrekvensen bör ligga runt 80 % för att enkäten skall vara meningsfull att bearbeta statistiskt. Om svarsfrekvensen är lägre än denna siffra betyder det inte att enkäten är värdelös. Den kan ändå ge många viktiga upplysningar av olika slag (Ejvegård 1996).

Intervjun karakteriserar framträdande egenskaper eller drag hos ett fenomen. Det är texten som är det centrala uttrycket och arbetsmaterialet. De nedskrivna observationerna ligger till grund för analysen. Man skiljer mellan ”informanter” och ”respondenter”. Vid informantintervjuer används personer med lokalkännedom som ett slags extra observatörer. En respondentintervju ger mer direkt information om en individs egna, känslor, åsikter och uppfattningar. I praktiken är samma person oftast både informant och respondent. Kvalitativ metod ger även en större flexibilitet än kvantitativ, då den inte är lika bunden till att bibehålla samma stimuli (Repstad, 1999).

3.2 Nackdelar och fördelar i undersökningen

Det som skulle ha behövts för att skapa en bättre helhetsbild är en större enkätundersökning, då det hade gett större avtäckning om fler skolor hade varit med. Men eftersom tiden är knapp har inte enkätundersökningen genomförts med mer än fyra klasser på en skola. Hade den avsatta tiden för denna uppsats varit större hade även fler intervjuer med elever och pedagoger kunnat göras för att få mer uttömmande svar i samtalsform. Enkätfrågorna är utformade för att det skall vara enkelt för eleverna att förstå dem.

Eftersom vi själva var närvarande vid undersökningarna kunde eventuella frågor besvaras direkt. Vi kunde även få med oss enkäterna direkt vilket minimerade bortfallet, som hade kunnat bli betydligt större om enkäterna skickats med post. Eftersom enkäterna genomfördes i ett vanligt klassrum finns även fördelen med att miljön är lugnare mot vad den kan vara i en idrottssal, det medför att eleverna fick bättre förutsättningar att verkligen tänka igenom sina svar.

Intervjuerna med idrottslärarna har en klar fördel då vi har intervjuat både en kvinnlig och manlig lärare. Det blir då möjligt att se olika perspektiv på samma fråga, framförallt gällande utseendefaktorn. Det som hade kunnats göra bättre är en mer djupgående intervju. Då det hade givit möjlighet till ett bredare underlag till vår undersökning.

Alla personer som deltagit i undersökningen är anonyma. Inga personer nämns vid namn. Eleverna omskrivs som man eller kvinna och de två idrottslärarna beskrivs som manlig lärare och kvinnlig lärare. Detta för att ingen skall kunna kännas igen eller för att deras svar inte ska kunna gå att pekats ut. Alla som deltagit i undersökningen har blivit informerade om att de är anonyma och att de inte nämns vid namn eller på något annat vis som kan leda till att en vis person känns igen.

3.3 Bearbetning av empiri

Vi har valt att kategorisera in de svar vi fått från enkätundersökningen. Utifrån de svar vi fick kunde vi bilda olika kategorier om varför eleverna icke närvarade på idrotten, samt varför de trodde att övriga elever valt att icke närvara. Utifrån dessa kategorier jämför vi sedan svaren

utifrån kön, fritidsaktivitet samt grad av närvarande på idrotten. Resultatet har vi sedan valt att presentera i diagram- och textform, då vi ansåg att detta blir tydligare än att presentera i ren textform. Intervjuerna med lärarna bearbetade vi genom att sortera ut det vi skrivit under intervjun, så att texten bara kom att innehålla de som var intressant för vår undersökning. Denna slutgiltiga bearbetning av intervjuerna presenter vi sedan i arbetet. Intervjutexten jämförs sedan med de enkätsvar som är relevanta för jämförande och presenteras sedan utifrån detta.

I den genomgångna litteraturen har olika författares tankar och idéer bearbetats och de delar som känts aktuella för undersöknings problemområde presenteras i litteraturgenomgången. Tanken med den valda litteraturen har varit att försöka skapa en validitet i undersökning. Det givna resultatet knyts i diskussionen an till den bearbetade litteraturen

4. Resultat

4.1 Inledande kommentarer

I detta kapitel är avsikten att redovisa de resultat som framkommit av studien. Målet är att uppfylla det syfte som är framlagt. Här besvaras de frågeställningar som legat till grund för enkätundersökningen och intervjun. Resultatet bygger helt på enkätundersökningen och intervjun på skolan som vi har kontaktat. Resultatredovisningen är presenterad i den ordning våra frågor kom på enkäten, respektive i intervjun. Då vi genomfört vår undersökning med hjälp av både intervjuer och enkäter blir svaren mer eller mindre omfattande. Intervjuerna med lärarna ger större inblick i deras syn på problemet än vad vi får inblick i elevernas syn. Detta medför att det blir svårigheter i jämförandet av åsikterna. Resultatet av jämförelsen skall därför ses i åtanke om att undersökningen skett på olika sätt.

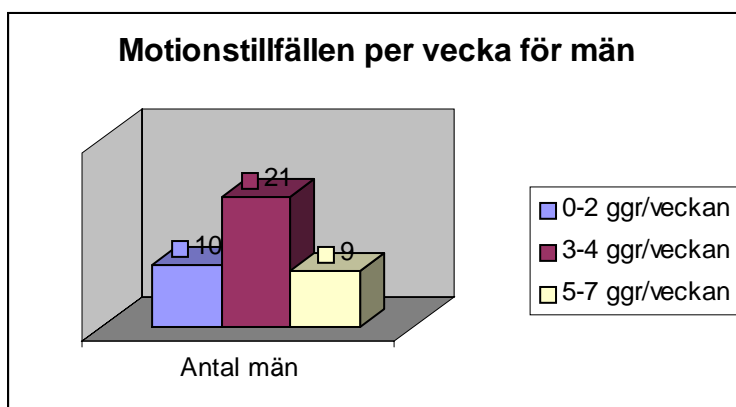
Frågorna och dess svar redovisas olika i resultatet. Vissa kommer att redovisas i tabeller/diagram med en kortare förklarande del. Andra frågor kommer att redovisas endast med en löpande förklarande text. Resultatet kommer vi senare att analysera och sammanfatta i diskussionen där egna åsikter och slutsatser ges av de enkät- och intervjufrågor och svar som erhållits.

4.2 Enkätundersökningen

Den enkät som vi delat ut finns som bilaga 1.

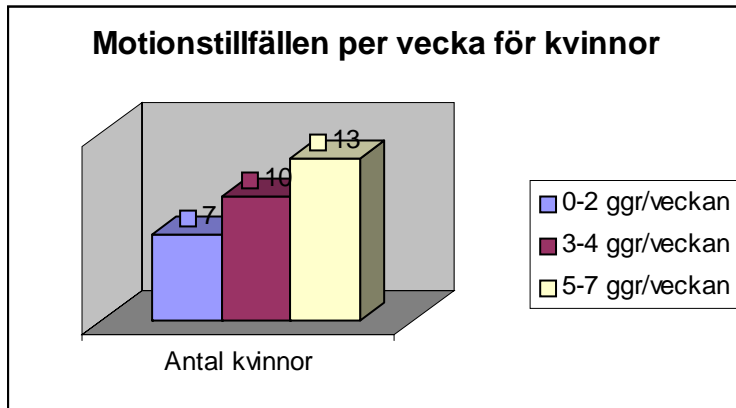
4.2.1 Antalet motionstillfällen i veckan

Figur 2

Av de 40 män som ingick i vår undersökning angav tio stycken att de motionerade noll till två gånger i veckan. Antalet som motionerade tre till fyra gånger i veckan var 21 stycken och det var nio stycken som angav att de motionerade fem till sju gånger i veckan.

Figur 3

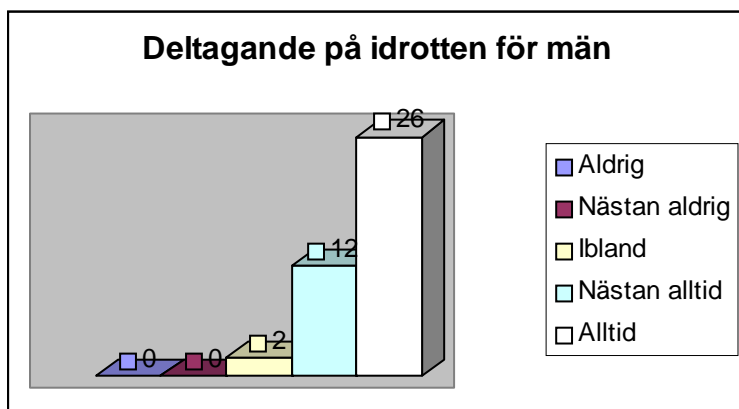
Av de 30 kvinnor som ingick i vår undersökning angav sju stycken att de motionerade noll till två gånger i veckan. Tio stycken angav att de motionerade tre till fyra gånger i veckan. Det var tretton stycken som motionerade fem till sju gånger i veckan.

Analys av 4.2.1

Utifrån de svar vi angivit i *figur 2* och *figur 3* kan man avläsa att kvinnorna (44%) är fler än männen (23%) i intervallet 5-7 motionstillfällen i veckan. Antalet elever som har en hög grad av fysisk aktivitet på fritiden är alltså störst bland kvinnorna i undersökningen. Det intervall där männen är i majoritet är intervallet 3-4 motionstillfällen i veckan. Där har 53% av männen, mot 33% av kvinnorna, angett sin motionsnivå. När det gäller de elever som angett att de motionerar 0-2 gånger i veckan är det ganska lika mellan könen. Det skiljer endast 2% mellan männen (25%) och kvinnorna (23%). Hos kvinnorna kan man se att från den största gruppen, som är intervallet 5-7 motionstillfällen i veckan (44%), sjunker sedan antalet elever i intervallen med 10% mellan varje intervall. Detta innebär att det finns en 20% storleksskillnad mellan intervallgruppen 5-7 motionstillfällen i veckan och 0-2 motionstillfällen i veckan. För männen ser det helt annorlunda ut. Mönstret som fanns hos kvinnorna där minskat antal motionstillfällen i veckan också innebar minskat antal elever i intervallet finns inte hos männen. Hos männen är intervallgruppen 3-4 motionstillfällen i veckan störst, och det finns sedan inget samband mellan ett stigande elevantal vare sig om antalet motionstillfällen i veckan ökar eller sjunker.

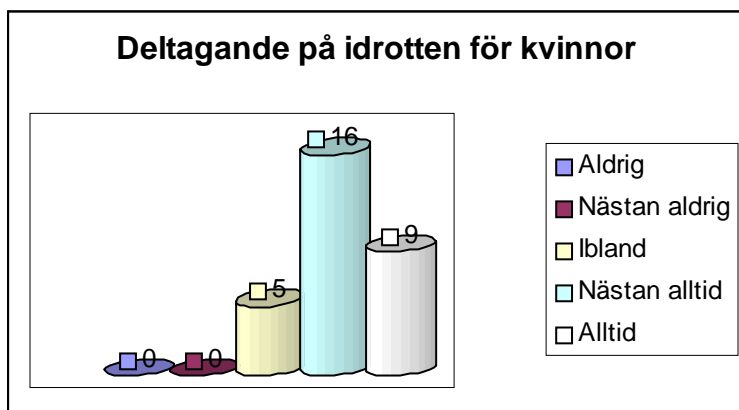
4.2.2 Aktivt deltagande i idrottsundervisningen

Figur 4

Av de 40 män som ingick i vår undersökning angav 26 stycken att de alltid närvarade på idrotten. Tolv stycken angav att de nästan alltid närvarade på idrotten. Två stycken angav att de ibland närvarade på idrotten.

Figur 5

Av de 30 kvinnor som ingick i vår undersökning angav nio stycken att de alltid närvarade på idrotten. Sexton stycken angav att de nästan alltid närvarade på idrotten. Fem stycken angav att de ibland närvarade på idrotten.

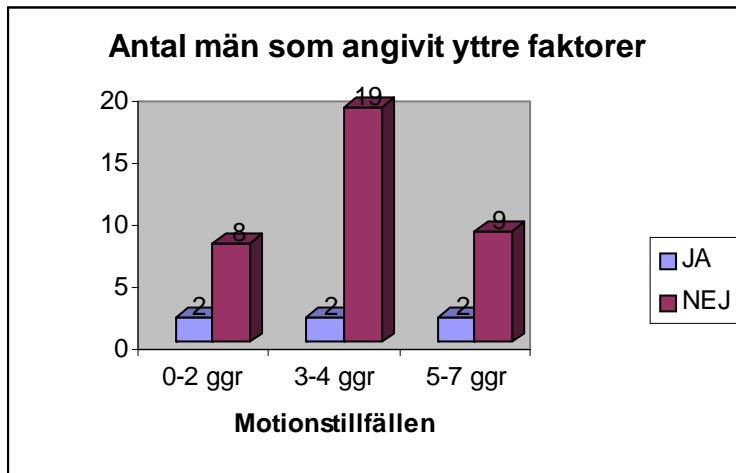
Analys av 4.2.2

Andelen elever som angav att de alltid närvarade på idrotten var hos männen 65% och hos kvinnorna 30%. Andelen elever som angav att de nästan alltid närvarade på idrotten var hos männen 30% och hos kvinnorna 53%. Dessa grupper motsvarar 90% av samtliga elever i vår

undersökning vilket innebär att frånvaroproblematiken kan sägas omfatta 10% av eleverna. Dessa 10% har angett att det ibland närvarar på idrotten. Hos männen var det 5% som angav ibland och hos kvinnorna 16%. Således kan man se att frånvaroproblematiken är större hos kvinnor än hos män.

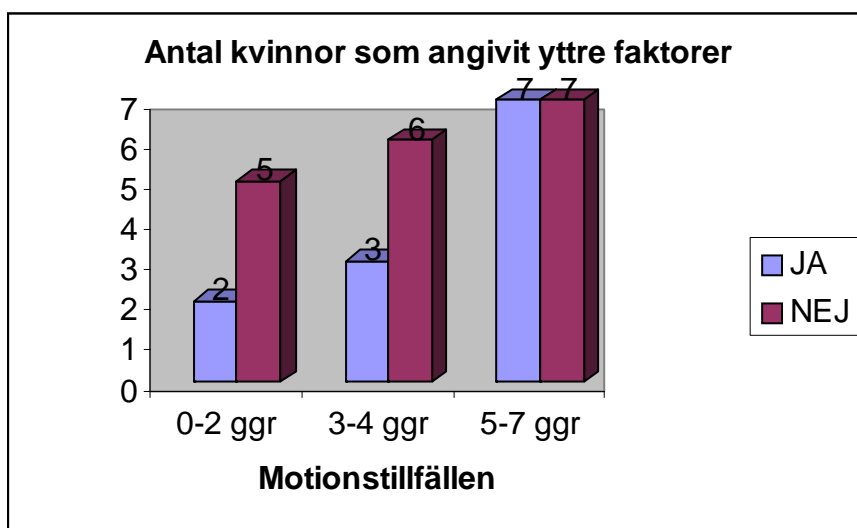
4.2.3 Frånvaro på grund av yttre faktorer

Figur 6

Av de 40 män som ingick i vår undersökning angav sammanlagt sex stycken att de själva eller att de visste någon som valt att inte närvara på idrotten på grund av klädsel, utseende eller kompisar. Det var två stycken som motionerade noll till två gånger i veckan. Två stycken som motionerade tre till fyra gånger i veckan och två stycken som motionerade fem till sju gånger i veckan.

Figur 7

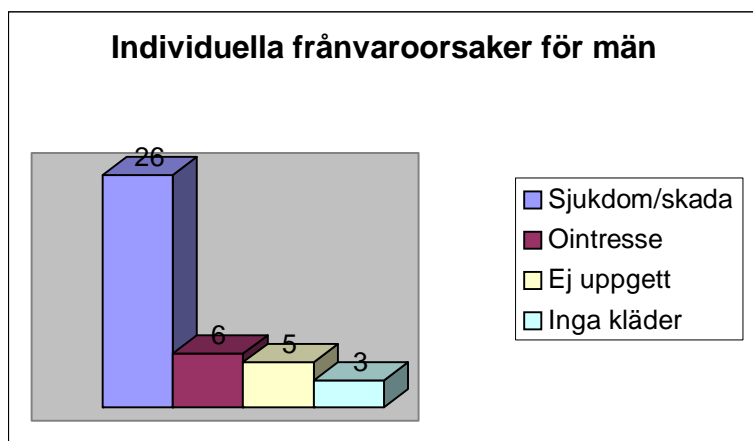
Av de 30 kvinnor som ingick i vår undersökning angav tolv stycken att de själva eller att de visste någon som valt att inte närvara på idrotten på grund av klädsel, utseende eller kompisar. Två stycken av dessa motionerade noll till två gånger i veckan. Tre stycken motionerade tre till fyra gånger och sju stycken av dem motionerade fem till sju gånger i veckan.

Analys av 4.2.3

Hos männen kan man se att oavsett i vilket motionsintervall man befann sig så angav 5% av männen att frånvarons orsaker kunde vara yttre faktorer. Sammanlagt var det 15% av männen som angav samma svar. Hos kvinnorna är motsvarande siffra 40%, vilket innebär att kvinnor i högre utsträckning än män anser att frånvarons orsaker kan bero på yttre faktorer. Delar man in kvinnorna i intervallgrupperna ser man att intervallet elever som motionerar 5-7 gånger i veckan är den grupp där flest elever angett att frånvaron kan bero på yttre faktorer. Det är 50% av kvinnorna i denna grupp som angett detta, jämfört med männens 5%. Kvinnor som motionerar mycket anser alltså i större utsträckning än både kvinnor som idrottar mindre och män, att orsaker till frånvaro kan vara yttre faktorer.

4.2.4 Individuella frånvaroorsaker

Figur 8

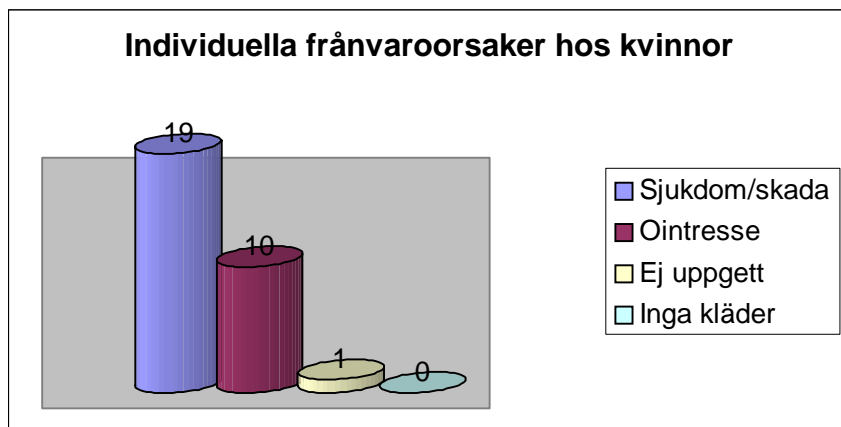

Av de 40 män som ingick i vår undersökning angav 26 att orsaken till deras frånvaro var sjukdom eller skada. Sex stycken angav att det var ointresse för ämnet som var orsaken till frånvaron. Fem valde att inte ange någon orsak och tre stycken angav att det var för att de inte hade några kläder som de var frånvarande.

”Ens hälsa är ens eget ansvar och borde inte kontrolleras av skola. Vill man idrotta så gör man det på fritiden och inte i skolan” (Elev på gymnasieskola)

Figur 9

Av de 30 kvinnor som ingick i vår undersökning angav 19 att sjukdom eller skada var orsaken till deras frånvaro. Tio stycken angav att det var ointresse för ämnet som var orsaken till frånvaron. En valde att inte ange någon orsak.

” Idrott och hälsa är för mycket inriktad på idrott. Jag är ingen sportande person och idrott har aldrig intresserat mig. Därför tycker jag att lektionerna blir tråkiga”

(Elev på gymnasieskola)

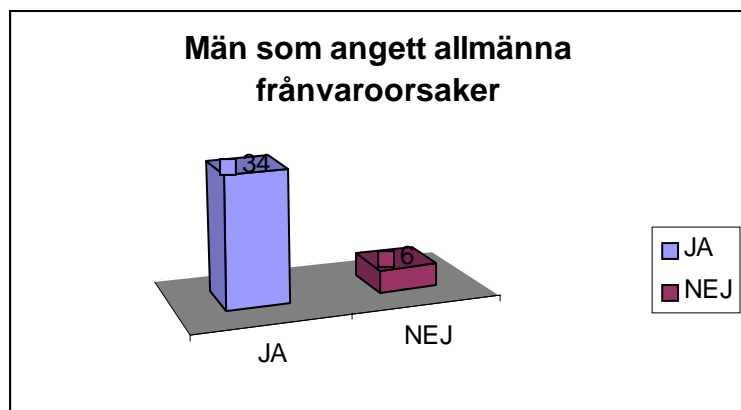
Analys av 4.2.4

Som vi tidigare nämnt i analysen av 4.2.2 är frånvaroproblematiken störst hos kvinnor. Detta kan man styrka när man ser svaren på individuella orsaker till frånvaro. Andelen elever som anger ointresse av ämnet som frånvaroorsak är nämligen större hos kvinnor (34%) än hos män (15%). Således borde kategorin som anses som giltigt skäl till frånvaro, nämligen sjukdom eller skada vara större hos män än hos kvinnor. Denna kategori är dock procentuellt ungefär lika stor hos män (65%) som hos kvinnor (63%). Detta torde man kunna tolka som något missvisande eftersom det är fler män (13%) än kvinnor (3%) som valt att ej ange något svar. Således kan vi i de angivna svaren om individuella orsaker till frånvaro se att det är fler

kvinnor än män som angett ointresse av ämnet som individuell orsak till frånvaro, samtidigt som det är fler kvinnor än män som väljer att frånvara på idrotten.

4.2.5 Allmänna orsaker till frånvaron

Figur 10

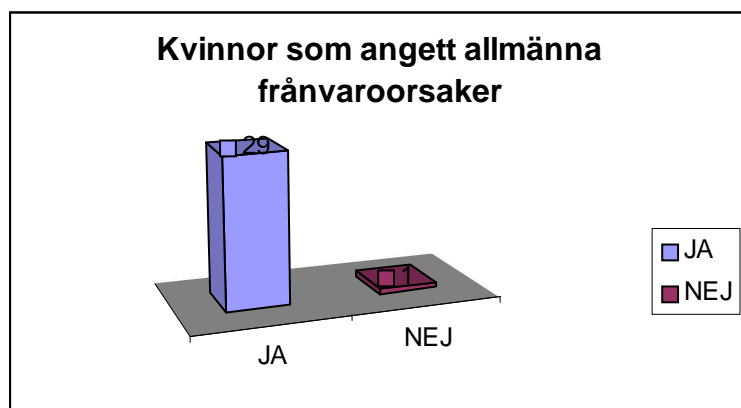

Av de 40 män som ingick i vår undersökning angav 34 stycken minst en anledning till varför de tror att andra elever är frånvarande. Sex stycken av männen valde att inte ange någon anledning.

"Dom kanske skäms för att visa upp sig. Tycker det är pinsamt att träna inför andra"

(Elev på gymnasieskola)

Figur 11

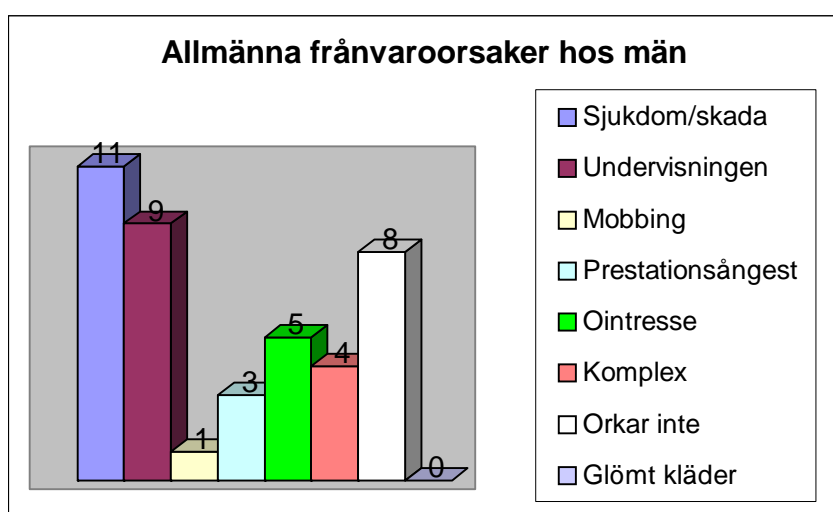

Av de 30 kvinnor som ingick i vår undersökning angav 29 minst en anledning till varför de tror att andra elever är frånvarande. En kvinna valde att inte ge någon anledning.

”För att de tycker att det är tråkigt att motionera eller att de har dåligt självförtroende, att de tror att de ska bli retade för att de är dåliga på idrott, kraftiga.”

(Elev på gymnasieskola)

Figur 12

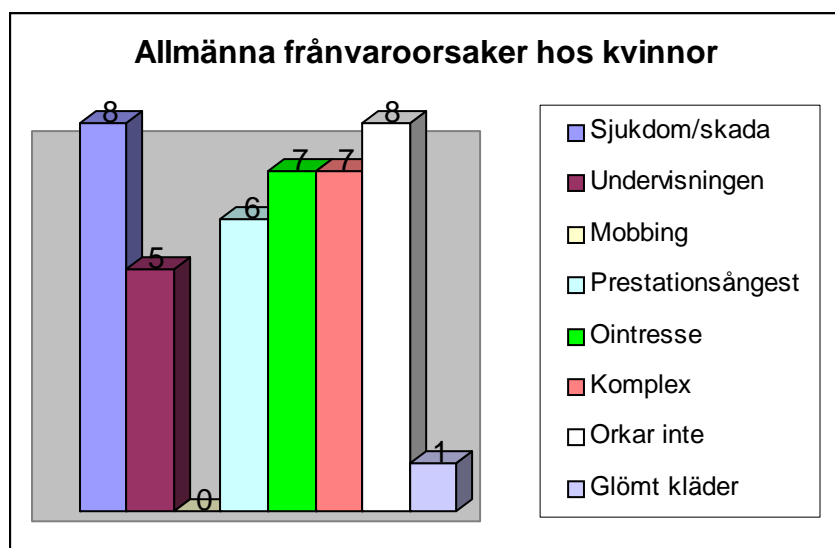

Av de 40 män som ingick i vår undersökning angav 34 en eller flera anledningar till varför de tror att andra elever är frånvarande. Sjukdom eller skada nämndes elva gånger som en anledning till frånvaron. Undervisningen nämndes sju gånger som en anledning till frånvaro. Mobbing angavs en gång som anledning till frånvaro. Prestationsångest angavs 3 gånger som anledning till frånvaro. Ointresse för ämnet angavs fem gånger som anledning till frånvaron. Komplex över sin kropp angavs fyra gånger som anledning till frånvaro. Att man inte orkar angavs åtta gånger som anledning till frånvaro. Att man glömt kläder angavs noll gånger som anledning till frånvaro.

”Lärarna har inte den rätta sociala kompetensen”

(Elev på gymnasieskola)

Figur 13

Av de 30 kvinnor som ingick i vår undersökning angav 29 stycken en eller flera anledningar till varför de tror att andra elever är frånvarande. Sjukdom eller skada angavs nio gånger som en anledning till frånvaro. Undervisningen angavs fem gånger som en anledning till frånvaro. Mobbing angavs noll gånger som anledning till frånvaro. Prestationsångest angavs fem gånger som anledning till frånvaro. Ointresse angavs sju gånger som anledning till frånvaro. Komplex över sin kropp angavs sex gånger som anledning till frånvaro. Att man inte orkar angavs åtta gånger som anledning till frånvaro. Att man glömt kläder angavs två gånger som anledning till frånvaro.

"Tråkig undervisning, skäms över sin kropp och sina prestationer" (Elev på gymnasieskola)

Analys 4.2.5

Av de elever som ingick i vår undersökning var det 90% som angav en allmän orsak till frånvaro. Detta innebär att vi har en hög svarsprocent vilket gör de angivna orsakerna mer trovärdiga. Det finns inga skillnader mellan könen när det gäller vilka orsaker som angetts, däremot finns det skillnader i omfattning inom varje kategori. Kvinnorna nämner i större utsträckning än männen att komplex, ointresse för ämnet och prestationsångest är orsak till frånvaron. Männen anger istället mer än kvinnor att det är undervisningen som är orsak till frånvaron.

4.3 Intervju med idrottslärare

4.3.1 Idrottslärares syn på frånvarons omfattning

Lärarna var båda överens om att frånvaro är ett problem men åsikterna gick isär när det gäller omfattningen. Den manliga läraren ansåg att frånvaron nu hade utvecklats till det sämre. Den kvinnliga läraren ansåg däremot att frånvaron på senare tid hade blivit mindre. Båda var dock eniga om att orsakerna till frånvaron hade blivit fler och att det är betydligt svårare att motivera elever till att närvara än det var förr. De ansåg att frånvaron skiljde sig mycket från år till år och att det fanns skillnader mellan klasserna. Den manliga läraren uttryckte det som följande:

”Idrottsprogrammets elever är alltid närvarande på idrotten medan jag knappt har sett byggprogrammets andra års elever” (Idrottslärare på gymnasieskola)

Båda ansåg att det fanns mycket kvar att önska när det gäller andra lärares förståelse för frånvaroproblemet i idrott och hälsa. De påpekade att bland övriga lärarkåren fanns det dem som själva inte närvarat på idrotten och därför visade upp en attityd gentemot frånvarande elever som på något sätt legitimerade deras agerande. Båda lärarna var överens om att omfattningen kunde minskas om attityderna hos både lärare och elever värdesattes högre av skolledningen. Idrottslärares tyckte att idrotten hade en stämpel av att vara ett ämne utanför den ordinarie undervisningen och speciellt kurs B i idrott och hälsa sågs som mindre viktig av både elever och övriga lärare.

4.3.2 Idrottslärares syn på frånvarons orsaker

Den kvinnliga läraren ansåg att en av de främsta orsakerna till frånvaron bland kvinnor var kroppsuppfattning eller bristen av en korrekt sådan. Hon uttryckte att det på senare år har uppkommit en ny ätstörning som kallas ortoroxi. Detta innebär att man fokuserar sjukligt mycket på att träna och äta nyttig mat. Man vill nå den ”perfekta” kroppen och tränar i vissa fall för mycket. Detta kan få som konsekvens att man fokuserar väldigt mycket på den egna kroppen och anser sig hitta brister som gör att man inte vill visa upp sig i omklädningsrummet. Detta även om det inte är några fel på kroppen. Läraren uttryckte också att utöver denna nya ätstörning finns fortfarande bullemiti och anorexia kvar vilket innebär att

elever som lider av dessa sjukdomar inte heller vill visa sig i omklädningsrummet. Den manliga läraren uttryckte också han problemen med omklädningsrummet. Han ansåg att det på senare tid blivit vanligare att manliga elever skäms över sin kropp och inte vill byta om. Även under själva lektionen är problemet med att visa upp sig omfattande. Båda lärarna ansåg att det fanns problem med att genomföra gemensam idrott för män och kvinnor eftersom att det i vissa klasser inneburit att framförallt kvinnorna valt att inte delta. Rädslan för att "göra bort sig" eller att inte prestera som de andra blir för dessa kvinnor en orsak till frånvaron. Rädslan för att inte kunna prestera angav båda lärarna var en orsak som berörde alla elever oavsett kön.

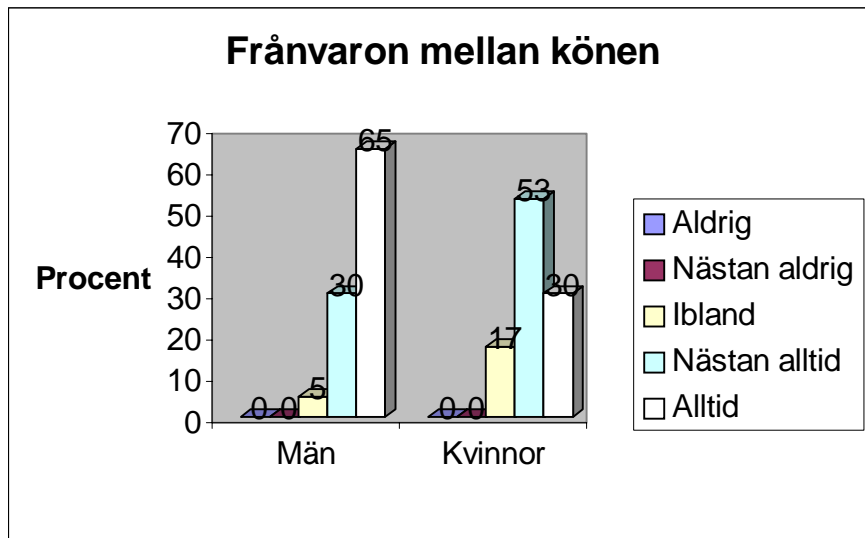
Sexualitet nämnde den kvinnliga läraren kunde vara en orsak till frånvaron. Särskilt de homosexuella som inte "kommit ut" eller som skämdes över sin läggning kunde välja att frånvara från idrotten. Läraren ansåg att detta var ett problem som skolan i stort missat att ta upp. Hon ansåg att den information om sexuella läggningar som eleverna får i skolan är mycket bristfällig och inte ens obligatorisk. Det talas sällan om sexualitet och det är något som både lärare och elever inte reflekterar mycket över.

"Bisexuella och homosexuella finns i vårt samhälle och måste därför även finnas i vår skola" (Idrottslärare på gymnasieskola)

Den manliga läraren ansåg att idrottsläraren själv kunde vara en orsak till frånvaro. Om eleverna inte anser att läraren gör ett bra arbete finns möjligheten att de väljer att inte närvara på idrotten. Den kvinnliga läraren ansåg att om lektionsinnehållet inte passade eleverna kunde de välja att inte närvara. Båda lärarna ansåg att på gymnasiet föredrar eleverna att undvika ämnet om det är något i innehållet som inte passar dem. Som ett exempel nämnde den kvinnliga läraren att elever som inte kan simma aldrig självmant har kommit och sagt detta till henne. Hon angav mens som en stor anledning till frånvaro från just simundervisning. Att flickor antingen har eller säger att de har mens blir ett sätt att undvika visa att man inte kan simma. När det gäller simundervisningen kan även religiösa skäl vara orsak till frånvaro. Båda lärarna har kvinnliga elever som av religiösa skäl inte får visa sig för män i baddräkt.

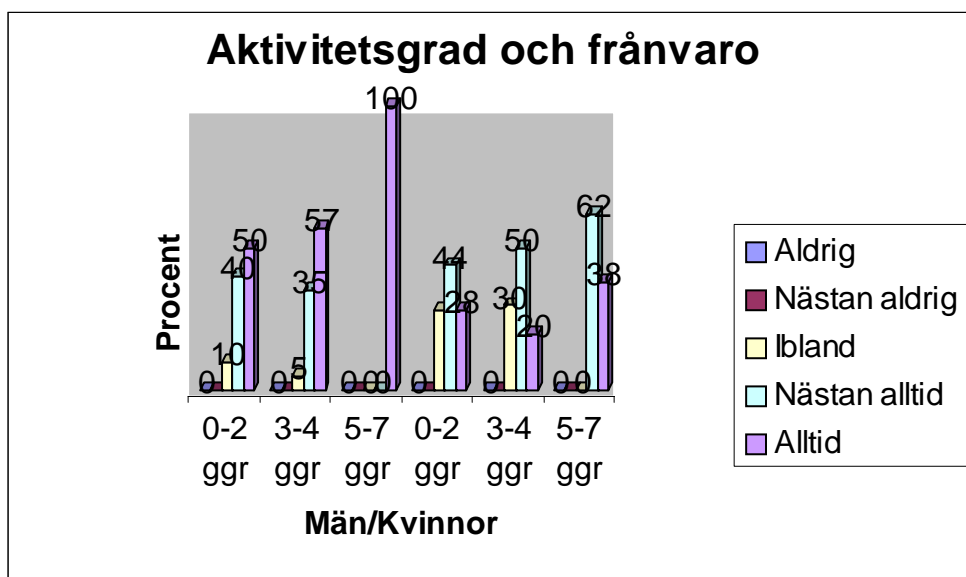
4.4 Frånvaroskillnader mellan könen

Figur 14

Frånvaron mellan könen är en av de frågor vi varit intresserade av att studera. Av svaren vi har fått kan man utläsa att männen angav att 65% av dem "alltid" var närvarande på idrotten. I samma kategori för kvinnor var siffran endast 30%. Under benämningen "nästan alltid" är siffrorna nästan ombytta. Där angav 30% av männen och 53% av kvinnorna att de nästan alltid närvarade på idrotten. Det var 17% av kvinnorna och 5% av männen som ansåg att de "ibland" närvarar på idrotten. Det var 0% kvinnor och 0% män som angav att de "nästan aldrig" närvarar på idrotten. Samma siffror gäller för kategorin "aldrig" närvarande på idrotten. Den fråga man måste ställa utifrån dessa resultat är om skillnaderna i svaren har sin grund i olika uppfattningar om vad benämningarna innebär. Om man som man svarar exempelvis svarar "alltid" eftersom man inte räknar i de gånger då man på grund av sjukdom eller skada frånvarar, medan man som kvinna svarar "nästan alltid" eftersom man räknar med sjukdom eller skada så kan siffrorna bli missvisande eftersom det kan röra sig om samma egentliga närvaro. Detta är något som vi är medvetna om men vi kommer härnäst i arbetet att utgå ifrån att både män och kvinnor har samma åsikter gällande benämningarna. Om man utgår ifrån förutsättningen att svaren anger den egentliga närvaron innebär detta att 35% fler män än kvinnor anser att de "alltid" är närvarande på idrotten, medan 23% fler kvinnor än män anser att de "nästan alltid" är närvarande på idrotten. Eftersom att vi tidigare förklarat problemen med tolkningen av "nästan alltid" och "alltid" anser vi att det inte finns några större skillnader i närvaron mellan män och kvinnor. Den tolkning vi gör av de svar vi fått är att skillnaden endast är marginell.

Figur 15

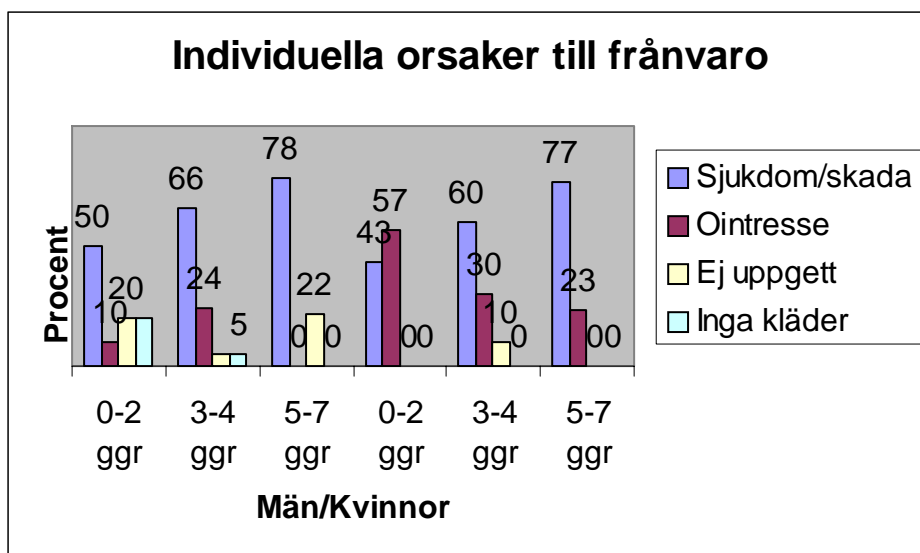
Diagrammet visar hur många procent av respektive motionsgrupp män/kvinnor som angett något av närvaro alternativen. Diagrammet är räknat utifrån antal deltagare i respektive grupp. I figur 2 och figur 3 finns gruppantalen beskrivna. Diagrammet visar att de elever som angett att de "alltid" är närvarande på idrotten är flest i grupperna som motionerar 5-7 gånger i veckan. Detta gäller båda könen. För männen minskar sedan antalet som angett svaret "alltid" samtidigt som motionen på fritiden minskar. För männen kan man utläsa att ju oftare de idrottar på fritiden desto fler som anger att de "alltid" närvarar. För kvinnorna gör detta sig inte gällande. Den grupp kvinnor som efter dem som motionerar 5-7 gånger angett flest "alltid" svar är den grupp som motionerar 0-2 gånger. Det finns alltså inget samband mellan kvinnornas motion på fritiden och när de anger att de "alltid" närvarar. Däremot går det att finna detta mönster hos kvinnor i svaren på kategorin "nästan alltid". Där är det flest "nästan alltid" svar hos den grupp som motionerar 5-7 gånger och sedan minskar det hos dem som motionerar 3-4 gånger för att slutligen vara minst hos dem som motionerar 0-2 gånger. Både männen och kvinnorna i grupperna motion 5-7 gånger i veckan har inga angivna svar på kategorin "ibland" närvarande. Det har inte heller några angivna svar på kategorierna "nästan aldrig" och "aldrig". Någon egentlig frånvaro i dessa kategorier går det alltså inte prata om. Utifrån de siffror vi har angett i diagrammet drar vi alltså slutsatsen att problemen med frånvaro på idrottsundervisningen inte finns om du som man eller kvinna motionerar 5-7 gånger i veckan. Av de antal svar vi fått i kategorierna "alltid" och "nästan alltid" drar vi även slutsatsen att ju större del motion på fritiden desto större är chansen att du deltar på idrotten.

En studie som gjorts av idrotts- och lärarhögskolan tyder även den på detta. Karin Redelius, forskare vid Idrottshögskolan, konstaterar att de elever som är negativt inställda till ämnet i högre grad än andra elever inte är medlemmar i föreningsidrotten och att de inte uppfattar sig som en person som är särskilt fysiskt aktiv. (Pressmeddelande från Lärarhögskolan i Stockholm 2004-06-08) Frånvaroproblematiken finner vi istället i intervallet 0-4 motionstillfällen i veckan. Andelen kvinnor som angav att de "ibland" närvarat på idrotten var 28% för gruppen som motionerar 0-2 gånger i veckan samt 30% för dem som motionerar 3-4 gånger i veckan. Siffrorna för männen som motionerar i samma intervaller är betydligt lägre. Fem procent av männen som motionerar 3-4 gånger i veckan angav att de "ibland" närvarar på idrotten. Av de män som motionerade 0-2 gånger i veckan angav 10% att de "ibland" närvarar på idrotten. Andelen kvinnor i gruppen motion 3-4 gånger i veckan som angav svaret "ibland" är alltså 25% större än samma grupp för männen. Gruppen som motionerar 0-2 gånger och angett svaret "ibland" är 15% större hos kvinnorna. Från detta drar vi slutsatsen att problemen med frånvaron är störst bland kvinnorna. Ingen i samtliga grupper angav att de "nästan aldrig" eller "aldrig" närvarade på idrotten. Således blir det under svaret "ibland" man finner dem som frånvarar och eftersom kvinnorna där angett flest svar måste denna slutsats göra sig gällande.

4.5 Individuella orsaker till frånvaro

Figur 16

Diagrammet visar hur många procent av respektive motionsintervall män/kvinnor som har uppgett en orsak till den individuella frånvaron. Diagrammet är räknat utifrån antal deltagare i

respektive intervall. Ett av de samband man kan hitta i diagrammet är att sjukdom/skada som orsak till frånvaro är som störst i det intervall där eleverna är mest aktiva på fritiden. Detta gäller för båda könen. Sjukdom/skada som orsak till frånvaro sjunker ju mindre grupperna är aktiva på fritiden. Detta anser vi beror på att eleverna i större utsträckning närvarande på idrotten om de är aktiva på fritiden. De elever som är aktiva 5-7 gånger i veckan har då inga andra anledningar till att inte närvara än just om de råkar vara sjuka eller skadade. De elever som motionerar 0-4 gånger, där vi tidigare påpekat att frånvaroproblemen ligger, väljer att inte närvara även när de inte är sjuka eller skadade och därmed ökar antalet anledningar till frånvaron. Om man följer benämningen "ointresse" i diagrammet syns det tydligt att antalet procent elever som angett detta som anledning till frånvaron, ökar ju mindre aktiva eleverna är. Detta gäller för båda könen. Det finns ett bortfall i diagrammet där främst männen valt att inte uppge någon anledning till frånvaron. Vi kan bara spekulera i vad detta beror på. Kanske är det så att de som alltid närvarar inte känner att det finns någon anledning eller är det dem som inte närvarar som inte angett någon anledning. Det resultat vi nu har fått oavsett var procenten från de som angett något skulle hamnat tyder på att det är kvinnorna som i större utsträckning än männen känner ett ointresse för ämnet. I de grupper där eleverna motionerar 0-2 gånger i veckan angav 57 % av kvinnorna att de kände ett ointresse för ämnet, medan endast 10 % av männen angav samma anledning. I intervallet 3-4 motionstillfällen i veckan angav 30 % av kvinnorna och 24 % av männen att de kände ett ointresse för ämnet. Om man skulle gå efter hypotesen att de elever som inte angett någon anledning känner ett ointresse för ämnet skulle fortfarande kvinnorna ha större procent ointresserade än männen. Efter denna hypotes skulle 30 % av männen i intervallet 0-2 gånger motion i veckan angett ett ointresse medan 57 % av kvinnorna skulle gett samma svar. I intervallet 3-4 gånger motion i veckan skulle 29 % av männen ange ointresse som anledning, medan samma svar skulle ges av 40 % kvinnor. Slutligen skulle männen och kvinnorna i intervallet 5-7 gånger motion i veckan ge noll respektive 23 % svar på att ointresse var anledningen. Både det faktiska svaret samt hypotesen som vi nyss beskrivit påvisar alltså att kvinnor har ett större ointresse av ämnet idrott och hälsa än var män har. Om svaren under kategorin "inga kläder" betyder att män generellt är mer tankspridda än kvinnor låter vi vara osagt men klart är att det var endast män som angav detta som anledning. Huruvida minnet sviker de som motionerar mindre låter vi också bli att påpeka men i intervallet 0-2 motionstillfällen i veckan angav 20 % av killarna att de glömde kläder och därför inte kunde närvara. Detta kan man jämföra med att i intervallet 5-7 motionstillfällen i veckan var det 0 % som angav samma anledning. Av kvinnorna var det för övrigt inte en enda

som angav att glömma kläder var en anledning. Vi har inga egentliga belägg men vi tror att anledningen att glömma kläder kan vara ett svepskäl för att dölja någon annan anledning.

4.6 Allmänna orsaker till frånvaron

Antalet elever som valde att ange minst en orsak till den allmänna frånvaron var högt. Det var 85 % av männen och 97 % av kvinnorna som valde att ange något. Det intressanta med svaren vi fått om den allmänna frånvaron är att de är mycket mer djupgående än svaren vi fick om den individuella frånvaron. De allmänna orsakerna till frånvaron kunde efter de svar vi fått indelas i följande kategorier:

- *Sjukdom/skada
- *Undervisningen
- *Ointresse
- *Mobbing
- *Prestationsångest
- *Orkar inte
- *Glömt kläder

Vi fann att kvinnorna tenderade att ange prestationsångest och komplex i större utsträckning än vad männen gjorde. Detta kan man se även i kvinnornas och männens svar på frågan om de själva eller någon de kände till hade valt att inte närvara på idrotten på grund av yttre faktorer. Där angav 40 % av kvinnorna svaret ja, medan endast 15 % av männen gav samma svar. Det intressanta med det är att där var det intervall som gav störst andel ja, bland kvinnorna intervallet 5-7 motionstillfällen i veckan. 50 % av kvinnorna i det intervallet angav det svaret. Siffran sjönk sedan till 33 % när det gäller intervallet 3-4 motionstillfällen i veckan för att sedan bli 29 % i intervallet 0-2 motionstillfällen i veckan. För samma fråga för männen fick vi 18 % ja i intervallet 5-7 motionstillfällen i veckan, 9 % i intervallet 3-4 gånger i veckan och 20 % i intervallet 0-2 motionstillfällen i veckan. De kvinnor som motionerade mest på fritiden ansåg sig alltså i större utsträckning än de kvinnor som motionerade minst på fritiden att yttre faktorer påverkar frånvaron på idrotten. Frågan vi då måste ställa blir om detta innebär att ju mer man motionerar som kvinna desto större är tendensen att du anger yttre faktorer som orsak till frånvaro? Den frågan får vi tyvärr lämna obesvarad. Männen angav undervisningen som en

anledning till frånvaron men också prestationerna på lektionerna trodde de var en orsak till frånvaron.

Att problemen skulle ha något med läraren i sig att göra betonades mer hos männen än hos kvinnorna. Båda könen angav att ointresse och att man inte orkar är stora anledningar till frånvaron. Dessa anledningar nämndes flertalet gånger. Att man på grund av sjukdom eller skada inte kan delta ser vi inte som en egentlig orsak till frånvaro. Visserligen orsakar den frånvaron men det är inte den frånvaron vi vill undersöka. De svar vi fick som innefattar sjukdom eller skada ser vi därför inte som ett problem. När det gäller kategorin mobbing var det endast en elev som angav detta som anledning och vi anser att det är svårt att dra några slutsatser av det. Däremot anser vi att om frånvaron påverkas av mobbing är detta självklart ett problem. Vi anser också att just kategorin mobbing går på något sätt hand i hand med både kategorin prestationsångest och komplex. Även om det inte är uttalad mobbing det handlar om tar sig dessa kategorier sin grund i andra individers uppfattning och interaktion med dig som individ. Vi skulle därför vilja hävda att om prestationsångesten och komplexen ökar på idrottsundervisningen kan kategorin mobbing komma att öka den också. När det gäller att glömma kläder ser vi det som något man kan se från två synvinklar. Antingen är det inget problem eftersom att vi anser att om man glömmet kläder någon gång på idrotten innebär inte det att man ofta är frånvarande. Den andra synen på det är om man använder den anledningen för att dölja helt andra anledningar. Om man "glömmet" kläder med flit för att få slippa idrotten blir det ett problem. Vi vill dock hävda att problemet i sig inte sitter i kläderna utan hos individen själv. Den slutsats vi kan dra av svaren vi fått om kläder måste alltså bli att vi inte ser det som ett problem.

4.7 Sammanfattning om frånvaro

Frånvaroproblematiken är som störst hos kvinnor och har en tendens att öka ju mindre du motionerar. Den grad av motion som du utövar på fritiden får en betydelse för vilken grad av frånvaro du har på idrotten i skolan. De elever som motionerar mest av kvinnorna anser i högre grad än de som motionerar mindre att utseende, klädsel och kamrater är en orsak till frånvaron. Männen anser i större utsträckning än kvinnor att problem med undervisningen är en orsak till frånvaron. Båda könen anser att prestationsångest och komplex är något som orsakar frånvaron. Ointresse för ämnet eller att man inte orkar delta i undervisningen är två orsaker som båda könen ser som ett problem.

4.8 Idrottslärarnas syn på frånvaro kontra elevernas syn på frånvaro

Idrottslärarnas syn på frånvaron stämde i viss mån överens med de anledningar som eleverna angav. Den stora skillnaden låg i att eleverna betonade själva undervisningen mer medan lärarna betonade problemen i omklädningsrummet. Det som också är intressant är att den kvinnliga idrottsläraren betonade problemen med kroppsfixering mer än vad den manliga läraren gjorde. Detta blir intressant eftersom det i analysen av elevernas svar visade sig att just de kvinnliga eleverna i större utsträckning än männen angav att kroppsfixering är ett frånvaroproblem. Den manliga läraren nämnde även han att kroppsfixering kunde vara ett problem men det betonades inte på samma sätt. Frågan är om detta innebär att manliga idrottslärare har svårare att se problem med kroppsfixering hos kvinnor än vad kvinnliga idrottslärare har. Detta är något vi anser att vi inte har grund till att dra en slutsats kring. Däremot är det något vi uppmärksammat och tycker är värt att undersöka närmare.

Det vi finner lite oroande är att problemen med ointresse för ämnet nämndes flertalen gånger av eleverna men talades väldigt lite om av idrottslärarna. Det är möjligt att idrottslärarna såg detta som något självklart och därför glömde att betona det eller ser de inte det som ett stort problem. Att intressen kan skilja sig är vi övertygade om att lärarna är medvetna och tycker därför att de borde ha betonat detta mer. Man kan från idrottslärarnas svar dra slutsatsen att de inte ser ämnet som ett problem utan att problemen med frånvaron ligger hos eleverna. Det nämndes aldrig av idrottslärarna att idrottsämnet i sig kunde vara grunden till de problem med frånvaro som finns. Vad vi menar är att det kanske är att ämnet i sig ter sig på ett sätt att problemen uppstår och att en annorlunda utformning av ämnet skulle ge mindre problem. Inte bara att det är exempelvis ointresse hos eleverna som orsakar frånvaron utan att ämnet orsakar ointresset osv. Elevernas svar tyder på att det är något i undervisningen som orsakar problemen med frånvaron och därför borde lärarna vara mer kritiska till sitt eget agerande och ämnets utformning om problemen skall kunna undvikas. Idrott som ämne i skolan är inte något som bara skall och kan genomföras på ett sätt och då borde det funnits större insikt hos idrottslärarna att deras utformning kan vara ett problem. Vi anser att problemet som betonades mest av idrottslärarna, nämligen kroppsfixering, nämndes i samband med omklädningsrummet medan samma problem nämndes mer i samband med själva idrottssalen hos eleverna.

Idrottslärarna gav ett större omfång kring problemet än vad eleverna gjorde. Frånvaroproblem som tog sin grund i religiösa skäl nämndes aldrig av eleverna men av lärarna. Av detta kan vi dra slutsatsen att just de religiösa problemen inte ses som orsaker till frånvaro av elever men av idrottslärare. Det är intressant eftersom eleverna måste vara medvetna om att elever på grund av religiösa skäl inte deltar i simundervisning och liknande. Varför detta inte angavs som anledning av eleverna tolkar vi positivt eftersom frånvaron från simundervisningen på grund av religiösa skäl då blivit accepterad av eleverna och inte klassas som frånvaroorsak. Idrottsläraren är nämligen skyldig att godta religiösa skäl till frånvaro och därför kan gå det inte att se det som en egentlig frånvaro. Homosexualitet var något som eleverna inte nämnde men som den kvinnliga idrottsläraren betonade. Vi anser att om det finns ett problem med frånvaron kopplat till homosexualitet, så kan detta vara dolt för eleverna och något som den individ med problem måste handskas med själv. Därför är det bra att idrottslärare är medvetna om att detta problem kan finnas.

5. Diskussion

Utifrån vår undersökning har vi bildat oss en uppfattning om frånvaron och dess problem. Syftet med vår undersökning var att undersöka om det fanns någon skillnad mellan könen när det gäller frånvaron på idrotten. Vi ville även undersöka om elevernas fysiska aktivitet på fritiden hade någon betydelse för frånvaron. Slutligen ville vi också undersöka vilka orsakerna till frånvaron var samt om detta stämde överens med idrottslärares syn på problemet. Metoden vi använde oss av var enkätundersökning med eleverna och intervju med idrottslärares. När det gäller enkätundersökning så var vårt mål att skapa en enkät som inte styrde de svar vi skulle få från eleverna. Vi ville ha en enkät där eleverna kunde vara anonyma och där de inte behövde beskriva problemet utifrån sig själva. Det vi i efterhand har funderat på är om enkätens utformning verkligen lyckades skapa det vi ville. Det är möjligt att eleverna kom att fokusera svaren mer åt yttre faktorer eftersom vi frågade om de själva eller om de visste någon annan som valt att ej närvara på grund av yttre faktorer. Intervjuerna med lärarna hade samma mål som enkätundersökningen. Nämligen att inte leda in de svarande på något de själva inte tänkt på. Vi anser att under intervjuerna tog vi en avvaktande roll och därför kunde vi uppnå detta mål. Den analys vi gjort av intervjuerna anser vi därför spegla det som lärarna faktiskt anser.

Frånvaroproblematiken är som vi tidigare påpekat störst bland kvinnorna i undersökningen. Eftersom orsakerna till frånvaron skiljer något mellan könen kan man fundera på om det är detta som orsakar skillnaderna i frånvaroproblematikens omfattning eller om kvinnor i allmänhet är mer benägna att frånvara än män. Männerna i undersökningen har gett en syn på frånvaron som innebär att det i större utsträckning skulle vara undervisningen som orsakar frånvaron än att det skulle vara prestationsångest eller komplex, som kvinnorna i större utsträckning har angett. Det man då kan fundera på är om detta innebär att det är lättare att godta en dålig idrottsundervisning och ändå närvara, än det är att kunna närvara om man har prestationsångest eller komplex.

En av de saker våra diskussioner har kretsat kring är det faktum att det fanns ett samband mellan den fysiska aktiviteten på fritiden och frånvaron på idrotten. Detta ser vi som ett problem som vi inte tror att skolan idag har någon lösning på. Vår uppfattning, som blivande idrottslärare, om vad idrotten i gymnasieskolan idag innehåller ger oss en oro över hur man skall kunna möta de elever som inte är aktiva på fritiden. Vi anser att det är väldigt stor del av idrotten i gymnasieskolan som kretsar kring de stora lagsporterna. Sporter som är stora i

betydelsen att de har många utövare utanför skolan och som bedrivs i föreningar. Karin Redelius, forskare vid Idrottshögskolan, konstaterar att de elever som är negativt inställda till ämnet i högre grad än andra elever inte är medlemmar i föreningsidrotten och att de inte uppfattar sig som en person som är särskilt fysiskt aktiv (Pressmeddelande från Lärarhögskolan i Stockholm 2004-06-08). Eleverna som är negativt inställda till ämnet och som av någon anledning valt att inte delta i föreningsidrotten kommer troligen inte ändra uppfattning om ämnet om det liknar föreningsidrotten, som de valt att inte delta i.

Problemet med att idrotten kan komma att likna föreningsidrotten för mycket på vissa skolor hade inte varit ett problem om föreningsidrotterna utövades på ett annorlunda sätt. Tyvärr är ofta tävlingsmomentet och prestationskraven i dessa sporter alldeles för påtagliga på idrotten i gymnasieskolan. Detta tror vi innebär att elever som har komplex eller bristande självförtroende undviker idrotten. Idrotten i gymnasieskolan måste anpassa sig efter de aktiviteter som elever som inte är medlemmar i föreningsidrotten ägnar sig, eller kan komma att ägna sig åt. Dessa aktiviteter är betydligt fler än vad gymnasieidrotten idag erbjuder. Sporter som spinning, aerobics, step up, kampsport och dans är aktiviteter som utvecklats mycket på senare år och som fått många fler utövare på fritiden. Detta är något som idrotten i gymnasieskolan inte lyckats utnyttja och dessa sporter har väldigt liten del i undervisningen. På vissa skolor ingen del alls. Det kanske kan låta djärvt att säga att idrotten i gymnasieskolan är dålig på att anpassa sig men faktum är att vi anser att vi har belägg för det vi säger. Under de år vi har studerat till idrottslärare har vi besökt en mängd olika gymnasieskolor och idrotten skiljer inte särskilt mycket från skola till skola. De största skillnaderna från skola till skola uppstår mellan friskola och vanlig gymnasieskola. Kanske för att dessa skolor tycks vara mer benägna att hitta nya sätt att locka elever till sig och vågar gå utanför de ramar för vad den allmänna uppfattningen om vad idrotten i gymnasieskolan ska innehålla är? Vår egen idrottslärarutbildning har brister när det gäller att informera om de olika sporter som finns och att lära oss som blivande idrottslärare att utöva dessa. Summan av detta blir att idrotten har svårt att locka till sig de elever som inte finner intresse för de stora lagsporterna, samtidigt som blivande idrottslärare har problem med att anpassa undervisningen efter elevernas behov.

Vår undersökning har även väckt tankar kring det faktum att yttre faktorer anges som orsak till den allmänna frånvaron främst av kvinnor som tränar mycket på fritiden. Innebär det att dessa kvinnor är den grupp som anser att det är viktigt med ett vackert yttre eller innebär det att de tror att andra tycker detta är viktigt? Om det förstnämnda alternativet skulle vara gällande kan

idrotten faktiskt bli ett problem i sig. Som idrottslärare är vi givetvis måna om att våra elever ägnar sig åt idrott men det finns tyvärr de elever som ägnar sig för mycket åt idrotten. Syftet med idrotten blir för dessa elever inte att nå ett normalt tillstånd av fysiskt och psykiskt välbefinnande, utan det är helt andra och orimliga krav som ställs. Idrotten blir en påfrestning för dessa elever eftersom kraven inte kan uppnås. Idrotten skall vara ett stöd i livet, den skall inte vara livet självt. Linjen mellan om idrottsintresset går från normalt till onormalt är väldigt svår att upptäcka och det är något som idrottslärarna måste vara duktiga på. Som den kvinnliga idrottsläraren nämnde i vår intervju finns det numera sjukdomstillstånd som orsakas av sjuklig fokusering på kroppen i samband med fysisk aktivitet. Om eleverna anser att det är viktigt med en vacker kropp kanske detta sjukdomstillstånd kommer att öka i framtiden.

Om det andra alternativet skulle göra sig gällande, nämligen det att eleverna tror att andra elever tycker det är viktigt med ett vackert yttre, kan orsaker till frånvaron komma att förbises av elever och kanske även lärare. Om eleverna som närvarar på idrotten tror att eleverna som frånvarar gör det på grund av yttre faktorer kan ämnesinnehållet i sig inte komma att ses som orsak. Idrottsläraren kan sedan få uppfattning om att de närvarande eleverna anser att det är yttre faktorer som är orsaken till frånvaron och därför inte se någon anledning till att ändra på ämnesinnehållet. Denna teori skulle alltså kunna innebära att en elev väljer att inte närvara av anledningar som idrottsläraren inte är medveten om och därför inte kan göra någonting åt.

Det är oroväckande att yttre faktorer uppges som orsak till frånvaro i så stor utsträckning som det gör i vår undersökning. Detta innebär att idrottsläraren idag måste vara mycket uppmärksam på hur eleverna reagerar på idrottsundervisningen. Det är möjligt att idrottsundervisningen inte kan nå alla elever genom att enbart ägna sig åt fysiska aktiviteter utan kanske också måste innehålla moment som stärker elevernas självförtroende. Syftet med idrotten är ju inte enbart att eleverna skall få möjlighet till fysisk aktivitet under skoltiden, utan även att främja intresset för fysisk aktivitet även efter skoltiden (Utbildningsdepartementet 1998). Det kanske finns en vinning i att idrottsundervisningen fokuserar mer på eleverna som inte vill delta i någon fysisk träning, genom att erbjuda dem psykisk träning att detta i förlängningen kan innebära att de kanske blir mer mottagliga för fysisk fostran. Engström och Redelius, (2002) talar likt Annerstedt m fl (2001) och Rydqvist och Winroth, (2002) om hur idrotten inte bara har betydelse för det fysiska välbefinnandet utan även för det psykiska. De elever som i viss mån mår psykiskt dåligt och därför inte vill delta på idrottsundervisningen går

därför miste om en chans att stärka sitt psykiska tillstånd och en ond cirkel bildas där eleverna blir förlorarna.

Något som vi inte riktigt är på det klara med är hur vi själva kommer att ta ställning till som verksamma idrottslärare är det faktum att frånvaro kan ha religiösa skäl. Det är ett komplicerat problem som det tyvärr inte talas om på utbildningen. I kursplanen för idrott och hälsa A finns det angivet att ämnet skall innehålla livräddning (Skolverket 2003). Om då somliga elever av religiösa skäl inte kan delta i denna del av undervisningen, skall vi då ändå ge dem betyget godkänt? Betygen talar om vad eleverna lärt sig och ett godkänt i idrott och hälsa A innebär således att eleverna förutsätts kunna livräddning. Betyget godkänt för en elev som inte deltagit i momentet livräddning blir då inte likvärdigt. Vi har yttrandefrihet i Sverige och givetvis anser vi att det är korrekt att eleverna skall kunna utöva sin tro även i skolan. Det som blir problematiskt är att om det skulle göras en jämförelse med exempelvis ämnet matte så skulle det inte visas samma förståelse. Om jag av någon anledning inte kan genomföra vissa moment i matematiken som skall ingå i kursen skulle jag som elev inte bli godkänd. Däremot kan moment i idrott undvikas utan att eleven riskerar ett underkänt betyg. Frågan är då varför momentet finns med? Frågan är också hur man skall ställa sig till det faktum att det kan finnas elever som medverkar på livräddningen men som inte klarar av momentet. Skall de då bli underkända eftersom de inte har ett skäl till att inte närvara? Vi anser att det måste bli en öppen diskussion om hur idrotten i gymnasieskolan skall se ut och hur vi skall uppnå de mål som finns för ämnet. Det kanske även är så att dessa mål måste förändras för att alla elever skall kunna nå dem? Idrotten har som vi i vår studie visat stor betydelse för kroppsuppfattning och socialt samspel mellan elever. Det får inte bli en klyfta mellan de elever som deltar och de som inte deltar. Idrotten måste sträva efter att frånvaron inte skall existera på idrotten. Även om gymnasiet är en frivillig skolform. Kan man inte säga att eleverna har ett eget val och se det som oviktigt att försöka förebygga frånvaron på idrotten. Många elever idag har inte den kunskap som krävs för att kunna förstå den innebörd som frånvaron på idrotten kan ha. Att dra en koppling mellan den fysiska inaktiviteten som ungdom och fysisk svaghet som vuxen kan vara svår att göra. Det borde finnas ett intresse för en diskussion om idrotten i skolan från regeringshåll eftersom de sjukdomar som kan relateras till fysisk inaktivitet kostar staten pengar. Det borde även finnas ett intresse hos lärarkåren att diskutera idrottsämnets utformning eftersom den kritik som eleverna i viss mån riktar mot ämnet får betydelse när dagens elever blir morgondagens lärare. Idrotten i skolan blir inte hjälpt av att kommande lärare har en negativ inställning till ämnet.

Vi hoppas därför att en konsekvens av vårt arbete blir att idrottens frånvaroproblematik kommer att diskuteras så att en förståelse för problemet kan kunna vidgas. Vår förhoppning är att lärare tar del av undersökningen och att denna väcker ett intresse för att vidare undersöka problemet. Slutligen vill vi som blivande idrottslärare påpeka att den del av idrotten i gymnasieskolan som vi valt att fokusera kring i mångt och mycket innebär att det blir idrottens problem som tas upp. Även om de elever som inte närvarar på idrotten går miste om något viktigt, får en betydligt mycket större grupp elever som närvarar en bra fysisk fostran och är med och skapar morgondagens förhoppningsvis aktiva samhälle.

6. Sammanfattning

Vi vill genom denna studie öka kunskapen om elever som inte deltar i undervisning på idrottslektionerna på gymnasiet. Som grund för detta används kön, fritidsaktiviteter och yttre faktorer som utseende. För att skapa en bild av problemområdet används både elevers och idrottslärares åsikter.

I litteraturgenomgången har vi sökt svar till våra frågeställningar genom att lyfta fram relevant litteratur för problemområdet. För att på detta sätt skapat oss en bild av vår självuppfattning och uppmärksamma att den många gånger inte stämmer överens med verkligheten. Många personer har en skev uppfattning om hur deras kroppar uppfattas av andra och hur de själva upplever den. Om något fel upptäcks med den egna kroppen blir det även lätt att upptäcka fler och det blir till en ond cirkel. (Duesund, 1996). Vi har även generat en bild av idrottens historia i skolan och vilken stor betydelse det har för många normer och värderingar som ännu i viss mån finns kvar inom skolan. Till detta har vi lagt fram vad olika läroplaner genom tiderna säger om idrottens roll i skolan.

Vi har även sökt svaren på våra frågeställningar genom vår undersökning som är gjord på en gymnasieskola, vilken både innefattar elever från fyra olika klasser och två idrottslärare. Varav en manlig och en kvinnlig, vilket ger möjligheten att skapa en bild av deras åsikter ur olika könsperspektiv.

Vår undersökning grundar sig både på en kvantitativ och kvalitativ metod. Vi har valt att använda oss av dessa två metoder för att ge en bra helhetsbild av undersökningens problemområde (Repstad, 1999). Enkätfrågorna vi har använt är konstruerade för att täcka in elevernas inställning till ämnet och om kön, fritidsaktiviteter och yttre faktorer som utseende har betydelse för eventuell frånvaro på idrottslektionerna i skolan. Enkäten har sex olika frågor, där fyra frågor har fasta svarsalternativ och två frågor är öppna för att ge möjlighet till mer utvecklade svar. Vår tanke när vi konstruerade var att försöka skapa förutsättningar att svara på frågorna utan att på något sätt känna sig utpekad eller igenkänd. På detta sätt gavs möjlighet till trovärdiga svar att behandla i resultatet. Intervjufrågorna som använts till lärarna har syftet att ge en bild av idrottslärares syn på närvaron under lektionerna. Vad de ser som åtskiljande faktorer mellan kön, fritidsaktiviteter och hur yttre faktorer som utseende påverkar närvaron.

Intervjun bygger på tre olika frågor, vilka är öppna frågor som konstruerat med tanke på att inte försöka ställa några ledande frågor och ge en möjlighet till uttömmande svar.

Resultatet visar av de elever som deltagit i undersökningen är det cirka 70 % som medverkar i undervisningen som också utövar någon form av motion på sin fritid. Det är 25 % som uppger att de väljer att inte delta i undervisningen pga. yttre faktorer som utseende. Av denna grupp som inte deltar är det 80 % som bedriver någon form av fysisk aktivitet på sin fritid. Lärarna anser att orsakerna till frånvaro har blivit fler och att det mycket svårare att motivera elever till att delta i undervisningen än vad det var förr. Den kvinnliga läraren anser att en av de främsta orsakerna till frånvaron bland kvinnor är kroppsuppfattning eller bristen av en korrekt sådan. Hon menar att det på senare år har uppkommit en ny ätstörning som kallas ortoroxi. Vilken innebär att man fokuserar sjukligt mycket på att träna och äta nyttig mat. För att genom detta förhållningssätt nå den ”perfekta” kroppen, vilket lätt leder till en överdrift.

Den manliga läraren säger att det på senare tid blivit vanligare att även manliga elever skäms över sin kropp och därför väljer att inte delta i undervisningen. Sexualitet kan även vara en orsak till att inte närvara på lektionerna, då det finns en rädsla för eleven att bli utpekad av sina klasskamrater. Båda lärarna uppger också att rädslan att inte kunna prestera inför sina klasskamrater är en orsak till frånvaro oavsett vilket kön. Lärarna menar att det finns mycket kvar att önska när det gäller andra lärares förståelse för elevers icke närvarande vid idrottslektionerna. En förändring kan åstadkommas om både elevers och lärares attityder tas mer tillvara av skollädaingen.

Avslutningsvis vill vi betona vikten av frånvarons problem gällande idrottsundervisningen i skolan. Betydelsen av fysisk aktivitet och att kunna delta i undervisningen efter sina egna förutsättningar utan att känna sig utpekad ser vi som något som måste strävas efter. För att uppnå det är ett samarbete i arbetslagen och i skolan som helhet viktiga bitar att få med på vägen i arbetet att skapa en väl fysisk rustad generation i framtiden.

7. Referenser

Annerstedt, C m fl. (2001) *Idrottsundervisning: Ämnet idrott och hälsans didaktik*. Göteborg: Multicare förlag AB

Ehn, B & Löfgren, O. (2001) *Kulturanalyser*. Kompendium, Malmö: Gleerups

Ekblom, B & Nilsson, J. (2000) *Aktivt liv*. Malmö: Elanders Skogs Grafiska

Engström, L & Redelius, K (2002) *Pedagogiska perspektiv på idrott* Stockholm: Edita Nordstedt

Evjergård, R *Vetenskaplig metod*. (1996) Studentlitteratur, andra upplagan.

Duesund, L. (1996) *Kropp, kunskap och självuppfattning* Falköping: Gummessons Tryckeri AB

Johansson, T (1997). *Den skulpterade kroppen* Stockholm: Carlssons

Johansson, I (2003). *Psykomotorisk pedagogik* Växjö: Allkopia

McGinnis, A. (1991) *Våga vara dig själv!* Uddevalla: Bohusläns Grafiska AB

Raymond, T. (1992) *Idrottens historia* Lund: Pox international

Repstad, P (1999). *Närhet och distans*, kvalitativa metoder i samhällsvetenskap

Rydqvist, L & Winroth, J (2002). *Idrott, friskvård, hälsa & hälsopromotion*. Malmö: Elanders Skogs Grafiska,

Skolverket (2003) Kursplaner i idrott och hälsa

Skolverkets rapport nr 164, (1999). *Den rimliga skolan* Örebro: db grafiska

Pressmeddelande från Lärarhögskolan i Stockholm 2004-06-08:*Forskningsrapport från Idrottshögskolan och Lärarhögskolan*

Utbildningsdepartementet,(1998) *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo 94*. Västerås: Västra aros

Utbildningsdepartementet (1998) *Läroplan för de frivilliga skolformerna, Lpf 94*. Stockholm: Fritzes

Wiberg, A. (1942), *Gymnastikhistoriska studier. Forskningar och strövtåg i äldre svensk gymnastik-idrottshistoria*. Växjö: Nya växjöbladets Boktryckeri A B